

1936 г.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ГОДИНА XXVIII
КНИЖКА 7

Книжка седма, посветена на конгреса на Асоциацията на славянските туристски дружества

СЪДЪРЖА:

Славянски туризъм — Н. Галчевъ; Съюзниятъ съборъ; Вести; Предъ конгреса на Асоциацията на славянските туристически д-ва — Ив. Раевъ; Осемъ югославски страници; Чехските планини; Полското татранско д-во; Ст. Поповъ — Планинитъ на България; Сто и петдесетъ години планинарство; Книжнина.

Телефонътъ на Съюза има
№ 2 - 75 - 89

КОНГРЕСЪТЪ НА АСОЦИАЦИЯТА НА СЛАВЯНСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ Д-ВА

ЩЕ СЕ СЪСТОИ ВЪ ДНИТЪ 22—24 АВГУСТЪ Т. Г. ВЪ СОФИЯ ПРИ СЛЕДНАТА

ПРОГРАМА:

22 августъ

- 11:50 ч. — Посрѣщане на конгресиститѣ на Софийската гара.
- 16:00 ч. — Разглеждане града и забележителноститѣ му.
- 21:00 ч. — Другарска вечеря.

23 августъ

- 10:00 ч. — Откриване на конгреса въ салона на Търговско-индустриалната камара.
- 13:00 ч. — Обѣдъ.
- 15:00 ч. — Заседание на конгреса.
- 21:00 ч. — Вечеря на делегатитѣ отъ г. Кмета на Столичната община.

24 августъ

- 9:00 ч. — Заседание и закриване на конгреса.
- 14:00 ч. — Излетъ до хижа „Алеко“.
- 21:00 ч. — Вечеря на делегатитѣ отъ Ц. Н-во на Б. Т. С.

25 августъ

- 8:00 ч. — Заминаване на излетъ въ Рила.

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ СТЕФАНЪ ПОПОВЪ, Гурко, 51
София. Редакция и админ. — Цар. Иоанна, 18.
Само на този адресъ да се изпращатъ всички
материали, съобщения, суми и реклами.

АБОНАМЕНТЪ годишно (10 книжки) 100
лева — за чужбина 120 лева. Членовеѣ на
Съюза получаватъ списанието безплатно.
Телефонъ 2-75-89, Пош. чекова с-ка № 672

DER BULGARISCHE TURIST

Zeitschrift des Bulgarischen Turistenvereins. Schriftleitung: Tzaritzta Joanna, 18, Sofia, Tel. 2-75-89

Година XXVIII

Септемврий 1936

Книжка 7

СЛАВЯНСКИ ТУРИЗЪМЪ

Вече десетъ години изминаха откато се основа Асоциацията на славянскитѣ туристически дружества. По починъ на Чехословенския туристически клубъ се събраха представители на Полското Татарско дружество, Словенското планинарско дружество и Българското туристическо дружество и положиха основитѣ на Асоциацията. Това бѣ единъ малко кжсенъ отзвукъ на едно решение на Всеславянския съборъ въ София презъ 1910 година, който по предложение на единъ българинъ изказа пожелание да се основе една междуславянска туристическа организация. Честта се падна на д-ръ Иржи Гутъ-Ярковски, председателъ на К. Ч. С. Т. да осъществи това начинание.

Ето вече цѣли десетъ години твори Асоциацията своето високо културно дѣло на славянски туризъмъ и междуславянско сближение. Тя превъзможна не малко трудности, и нека се надѣваме че нейното дѣло е вече затвърдено.

Асоциацията си постави за цель да насърдчава планинския туризъмъ въ славянскитѣ страни и да работи за културното сближение на славянскитѣ народи. Трѣбва да признаемъ че нейниятъ пѣтъ не бѣ гладкъ, но толкова по-ценни сж добититѣ до сега резултати. Безспорно е, че Асоциацията допринесе много за опознаване на прекраснитѣ славянски планини и за взаимното опознаване на славянскитѣ туристи. Пограничните туристически конвенции и Чешко-полския пограниченъ резерватъ сж дѣло на Асоциацията, а нейния примѣръ допринесе въ голѣма степенъ за създаване на народнитѣ планински бранища (резервати) въ България, а сжщо и за създаване на наредбата-законъ за защита на родната при-

рода (отъ 16 априлъ 1936 г.).

Съ този законъ — дѣло на Съюза за защита на родната природа — се увѣнчаха и дългогодишнитѣ усилия на българскитѣ туристи за едно основно и действително разрешение на въпроса за защита на природата, природнитѣ паметници и рѣдкитѣ цѣѣта.

Следъ конгреса на Асоциацията презъ 1929 година, ние сме щастливи че можемъ за втори пѣтъ да посрещнемъ IX конгресъ на Асоциацията въ китната София и да поздравимъ най-сърдечно съ „добре дошли“ нашитѣ другари и приятели отъ управата на Асоциацията и тѣхнитѣ гости.

Чрезъ Асоциацията ние се научихме по-добре да разбираме идеитѣ на туризма и по-добре да чувствуваме идеитѣ на славянския туризъмъ. Чрезъ нея ние обединихме силитѣ си и издигнахме нашето обществено значение.

И най-после, но не като последна, трѣбва да отбележимъ, заслугата на Асоциацията (по починъ на Полскитѣ туристи), за създаване на Международния съюзъ на Алпийскитѣ сдружения. Този починъ се увѣнча съ успѣхъ. И сега съюзътъ развива похвална дейность въ областта на европейския планински туризъмъ и алпинизъмъ. Неговитѣ годишни конгреси станаха срѣдище на будна и творческа планинска дейность.

Нека поздравимъ дейцитѣ отъ Асоциацията за тѣхната многостранна творческа дейность и да имъ пожелаемъ ползотворна работа въ предстоящия конгресъ.

Н. Галчовъ

председателъ на Асоциацията

СЪЮЗНИЯТЪ СЪБОРЪ

Двадесет и деветият съюзен съборъ се състоя презъ днитъ 2 и 3 августъ въ Лжжене.

Въпрѣки, че мѣстото на събора, първоначално опредѣлено въ Банско, трѣбваше — по общоизвестната причина на унищожителния пожаръ — въ последнигѣ дни да бжде промѣнено, съ което се отне на много клонове и съборяни, насочили свободното си време къмъ Пирна, възможността да присѣтстватъ на събора, той се пакъ бѣ една многочисленна манифестация на привързаностъ къмъ дѣлото на българския туризъмъ. Повече отъ 250 души присѣтстваха на този съборъ: пълното сълѣтовници Лжжене презъ днитъ на Събора, промѣни напълно своя видъ, който се опредѣляше отъ преобладаващия зеленъ цвѣтъ и непринудени фигури на туриститѣ.

Още отъ петъка, 31 юлий, въ Лжжене започнаха да се стичатъ съборянитѣ, слизайки на гаритѣ или отъ планинскитѣ пѣтища. Въ сѣбота вечерята пристигна голѣмото ядро съборяни, тържествено посрещнати съ музика отъ мѣстния клонъ и цѣлото Лжженско гражданство. Къмъ отпавилата се до издигнатата специална арка манифестация отпави своитѣ приветствия кметътъ на цѣлото Чепинско корито, добриятъ съюзенъ приятель, г. Шнитеръ, следъ което всички съборяни се разпрѣснаха.

Въ недѣля, 2 августъ, въ салона на мѣстното читалище съборътъ бѣ откритъ отъ съюзния председателъ г. д-ръ П. Пѣевъ, следъ което поднесоха своитѣ поздравления представителитѣ на мѣстнитѣ културни организации, начело съ представителя на Министерството на просвѣтата г. Ив. Раевъ и мѣстния кметъ г. Шнитеръ.

Отличенъ уводъ за духа на събора бѣ хубавиятъ рефератъ за зимния туризъмъ, четенъ отъ добрия съюзенъ деецъ г. проф. В. Захариевъ. Съ пълно единомислие — което впрочемъ отличаваше цѣлата съборна работа — бѣ избрано съборно бюро въ съставъ: пред-

седателъ — г. Никола Галчевъ, подпредседатели г. Ив. Масларовъ, председателъ на мѣстния клонъ „Юндолъ“, и г. Ил. Мандевъ, представителъ на Севлиевския клонъ „Кадемлия“, както и необходимитѣ четири комисии.

Съгласно направения отъ председателя на съюзната контролна комисия г. П. Хаджиевъ докладъ, на събора присѣтстватъ 35 клона всичко съ 84 делегати. Съборътъ изпрати своитѣ поздравии на Тѣхни Величества и на г. министра на народната просвѣта, както и телеграфически искаха на другаритѣ ни отъ Банско съчувствието за постигналото ги нещастие и очакването, че въ близкитѣ години ще можемъ да се съберемъ на съборъ пакъ въ подножието на Пирина.

Сѣщо така съборътъ съ чувство на особена радостъ изпрати своитѣ поздравии на другаритѣ отъ Казанлъкъ, които на 2 августъ осветиха своята хижа „Бузлуджа“, както и на тѣзи отъ Берковица, които въ тоя день полагаха основния камѣкъ на хижа „Комъ“.

За особенитѣ заслуги къмъ дѣлото на Б. Т. С. Столичния кметъ г. Ив. Ивановъ бѣ провъзгласенъ почетенъ членъ.

Следобѣдното заседание на 2. авг. бѣ посветено изключително на разглеждане на отчета на Централното настоятелство. Исканяха се много клонови представители, между които г. г. В. Хлѣбаровъ (Шуменъ), Д. Божиковъ (Варна), Д. Пантелеевъ, Г. Клисаровъ, В. Христовъ, Т. Тодоровъ, Ив. Раевъ (София — Алеко), Г. Атанасовъ (Станимака), Д. Кошковъ (Самоковъ), г. Златаревъ (Карлово), д-ръ Ковачевски (ц. н.) и др., повечето отъ които намиратъ, че организационната връзка между Ц. Н-во и клоноветѣ е била слаба, и че съюзното списание не е достатъчно добре списвано. Следъ даденитѣ обяснения отъ съюзния редакторъ г. Ст. Поповъ и съюзния председателъ г. Д-ръ П. Пѣевъ, които съборътъ счете за задоволителни, Ц. Н-во бѣ освободено отъ отговорностъ съ благодарностъ.

Вторият полуден от 3 август съборът посвети на разглеждане останалия си дневен ред. Съюзният устав бѣ измѣненъ, като Ц. Н-во увеличава състава си на 12 души, отъ които се излъчва 6-члененъ изпълнителенъ комитетъ, който да работи по-стегнато и ефикасно, а въпроситъ за членуването на съюзни другари съ друго мѣстожителство, избирането на членове на Ц. Н-во и вънъ отъ срѣдитъ на софийскитъ клонове, както и замѣстване на клоновитъ председатели при отсъствие отъ събора отъ тѣхнитъ подпредседатели бѣха предоставени да бждатъ докладвани отъ Ц. Н-во на следния съборъ.

Съборътъ прие специална резолюция по съюзната дейность (която се прави отдѣлно достойние на съюзнитъ членове), като съ акламации удобри постигнатото съглашение за съвмѣстна дейность съ Юношеския Туристически Съюзъ.

Следъ кратки дебати бѣха приети предложенитъ отъ Ц. Н-во бюджетопроекти за 1936 г. и 1937 година, като вториятъ отъ тѣхъ предвижда назначаването на съюзенъ секретаръ съ заплата, който да отдаде времето и силитъ си изцѣло за разрастване на организацията.

Отпуснати бѣха по-голъми кредити за съюзното списание, което да стане още по-хубаво и по-издържано технически.

При липса на друго предложение съборътъ опредѣли за мѣсто на идния съборъ Севлиево и накрай избра нови 7 члена за Ц. Н-во: Ив. Раевъ, д-ръ П. Пѣевъ, К. Кировъ, арх. Г. Скордевъ, М. Кузовъ, Г. Георгиевъ и д-ръ Ем. Шаранковъ, а за контр. комисия: Ив. Ламбовъ, П. Хаджиевъ и Сергей Ташковъ.

Съ дружно „Балкани“ съборътъ бѣ закритъ следъ заключителната речъ на неговия председателъ.

Следъ събора почти всички съборяни се разпрѣснаха по излети изъ Родопитъ, Рила и Пиринъ.

Двадесетъ и деветиятъ съюзенъ съборъ въпрѣки всички неочаквани пречки мина успѣшно, на първо мѣсто поради готовността на лжженскитъ ни друга-

ри да се притекатъ на помощъ и усилията, които положиха да го организиратъ въ краткото време.

И затова единственитъ думи, съ които може да се приключи този кратъкъ отчетъ за работата на събора, сѣ думи на благодарность къмъ другаритъ туристи отъ Лжжене и енергичния нашъ приятелъ кмета г. Шнитеръ.

Лжженскиятъ съборъ постави нови благоприятни условия за развитието на българския туризмъ и е въпросъ само на неуморна дейность презъ предстоящата година да се поздравимъ догодина въ Севлиево съ нови придобивки и успѣхи на българския туризмъ.

СЪЮЗНИ ВЕСТИ

Новото Централно Настоятелство. Новоизбраното Централно Настоятелство на Съюза на конгреса въ Лжжене, въ заседанието си отъ 10 августъ, се е конституирало както следва: председателъ: Ив. Раевъ, подпредседатели: Д-ръ Пѣевъ и К. Кировъ, секретаръ: В. Радевъ, касиеръ: М. Кузовъ и редакторъ: Ст. Поповъ. Съветници: Драг. Цоневъ, Дим. Пешевъ, Д-ръ Б. Ковачевски, Г. Георгиевъ, Д-ръ Ем. Шаранковъ и арх. Г. Скордевъ.

Новото Ц. Н-во е излъзло съ първото си окръжно до съюзнитъ клонове.

Нови съюзни метеорологични станции. Въ съюзнитъ хижи „Росица—Мазалатъ“ и „Веженъ“ сѣ монтирани уредитъ за метеорологични наблюдения и тържественото имъ откриване е станало на 28. VI. респ. 9. августъ. Поздравяваме севлиевскитъ и тетевенскитъ ни другари, които правятъ нова услуга на родната наука.

Българско изкачване на Олимпъ. Българскитъ планинари отъ дълго време се стремѣха къмъ „Трона на Зевса“ и върха на боговетъ Олимпъ.

Въ края на юлий т. г. известнитъ наши планинари Д-ръ Любенъ Телчаровъ и Д-ръ Емануилъ Шаранковъ, завръщайки се отъ една международна конференция въ Атина, сѣ успѣли да извършатъ изкачването на този съперникъ на Мусала.

Въ следващата книжка на списанието ще дадемъ описание на това българско изкачване на Олимпъ.

Полското Татранско дружество съгласно отчета му за 1935 година има всичко 13.369 членове, разпределени във 33 секции. Във сравнение с миналата година членовете са намалели с 485.

Отчетът дава сведения за една обширна излетна и хижестроителна дейност във планините, от която особено трябва да се спомене извършеният нови 545 км. маркировка. За отбелязване е, че съюзното списание „Туриста във Полше“ се издава с материалната помощ на Министерството на съобщенията. Въобще дружеството е получило обща държавна субсидия във размер на 1.100 хил. лева. При дружеството има високопланински клуб, броящ 167 члена, който издава отделно списание „Татерник“.

От отчетта на Хърватското планинарско дружество във Загреб, даден на конгреса му там на 28 май т. г., личи, че д-вото е имало за 1935 година всичко 52 секции с 7.391 членове. През годината са реализирани 733 излети, в които са взели участие 9.874 излетници. Хижите на дружеството възлизат всичко на 28. През годината е издаден художествен албум „Хърватските планини“. Списанието „Хърватски планинар“ се плазира във 956 екземп. и приключва годината с недостатък от 32.000 лева.

Френският Алпийски клуб е устроил по покана на Словенското планинарско д-во във Любляна — през дните 31 юли — 15 август излет във Югославия, през който е бил изпълнен маршрута: Блед—Словенски Алпи—Любляна—Загреб—Баня Лука—Сараево—Дормитор—Цетина—Дубровник—Сплит—Сушак—Црквеница—Триест. Това е второто „балканско“ пътуване на К. А. Ф. след излета му през 1935 г. във Гърция.

Състояният се на 24 юли т. г. конгресът на Германо-Австрийския Алпийски Съюз във Гармиш—Партенкирхен се е обвърнал във една манифестация на германо-австрийско сближение, след като три години наред членовете на тази обща организация бяха по силата на политическия конфликт между двете страни отдалечени помежду си и след като австрийското планинско стопанство бѣ претърпяло грамадни загуби от запрячението на нѣмското правителство германските алпинисти да отиват във Австрия.

Най-планинският град. Инсбрук, столицата на Тирол, е града с най-„планинизираното“ население. От общият

брой на последното, което е всичко на всичко 70.000, само секцията на Алпеноферайна има 6367 членове — т. е. повече от цялата ни Съюз.

Нови предложения за Еверест. Не успѣват на тази годишната английска експедиция върху Еверест поставя отново въпроса за голѣмитѣ или малки експедиции. Изтъквайки тежестта и мѣчноподвижността на многобройните експедиции, във английския печат все повече си пробива път убеждението, че трябва да се организират малочислени експедиции, които да извардват хубавото време и съ бързи и смѣли възлази да опитат изкачването на Еверест. Цифрата седем участници се предлага като най-удобна. Новата парола е: „По-добре малки и евтини, но по-чести опити!“

Френската Хималайска експедиция пропаднала! Както съобщават от официалното ръководство на френската експедиция във Каракорум, последната е прекъснала опита си да изкачи осемхилядника Хиден Пик, поради ранното настъпване на монсума. Въпреки двегодишната подготовка на тази експедиция и старателното избиране на материал и участници, и тя е трябвало да се подчини на надчовѣшките условия във високите азиатски планини, макар, че предните ѣ участници са достигнали вече височина 7.000 м. и до върха са оставали 1000 метра без особени трудности. По този начин всички тазгодишни експедиции във Хималаите са смѣтат пропаднали.

Милитаризиран алпинизъм във Италия. От Италия ни идват интересни новини: на последния конгрес на Италианския Алпийски клуб във Аоста (замѣка на Абрुकския херцог, който сега е училище за военни алпинисти) покрай избора на обикновения председател Манарези е бил избран (или по право назначен) и един военен председател, генерал Бес, който във поздравителната си реч е казал, че най-голѣмата задача на Италианския Алпийски клуб не е да създава алпинисти, а да допринася за военната подготовка т. е. не да служи на чистия алпинизъм, а за създаването на „алпини“, както се наричат италианските планински войски.

Въ отчетта на международния алпийски Съюз пред конгреса му във Женева се споменава, че и тази година опити да се привлекат английските и нѣмски алпийски клубове са останали без резултат.

ПРЕДЪ КОНГРЕСА НА АСОЦИАЦИЯТА НА СЛАВЯНСКИТЪ ТУРИСТИ

Дълги години българският туристъ изнасяше самъ на плещитѣ си всички трудности, докато си извоюва заслужено мѣсто въ своята родна страна, докато се наложи на общественото съзнание. Идеологията и дѣлата му бѣха свѣтли, чисти, защото бѣха унаследени отъ единъ свѣтълъ умъ, отъ едно честно и чисто сърдце — Алековото. Предразсѣждитѣ, обаче, бѣха твърде дълбоко напластени и тѣ трѣбваше преди всичко да се пробиятъ. Това стана: дѣлото на българския туристъ доби признанието на общество и държава. Устремътъ къмъ творческа културно-просвѣтна дейность доби нови криле и резултатитѣ отъ тая дейность не закъснѣха да се проявятъ по цѣлата ни страна, а особено по роднитѣ планини.

Важенъ етапъ въ историческия развой на българския туризъмъ бѣ поканата, отправена ни на времето отъ братскитѣ славянски природопоклоннически организации да влѣземъ въ проектирания отъ тѣхъ общъ съюзъ. Важенъ етапъ, защото тази покана вече свидетелствуваше, че ние съ своя голѣмъ активъ вжтре въ страната можемъ да бждемъ ценни сътрудници и извѣтъ предѣлитѣ на малкото ни отечество, можемъ смѣло да се наредимъ да научимъ и поучимъ на нѣщо и другитѣ. Това признание на нашата дейность, признаваме и ние, на времето ни твърде много поласка, твърде много повдигна нашия духъ и самитѣ насъ предъ собственитѣ ни очи. А за това има да благодаримъ не малко и на самата Асоциация на славянскитѣ туристически организации. Въ всички досегашни конгреси българскитѣ делегати вземаха достойно мѣстото си наредъ съ своитѣ по-стари и по-добре организирани туристи-славяни. Допринесоха сжшо тѣй значително да се уеднакви и изравни идеологията на славянския планинаръ изобщо. Но и той отъ своя страна въ много отношения ни даде поуки, за които има само да му благодаримъ.

За едно само трѣбва да се съжелява, а именно, че дружитѣ усилия за обща планинарска дейность на славянитѣ-туристи се отпочнаха и продължаватъ да се засилватъ при крайно неблагоприятни общи стопански и финансови условия, непозволяващи да се развие въ пълни размѣри най-важното въ общата ни дейность — по-чести взаимни гостувания и посещения на славянски планини отъ славяни.

Съ надежда, че и тѣзи неблагоприятни условия ще се изживѣятъ и че ще доживѣемъ до тѣзи блѣнувани благоприятни времена, когато всѣки славянинъ ще се чувствува свой при свои всрѣдъ славянската природа, съюзенитѣ туристи-планинари отъ БТС приветствуватъ своитѣ гости-делегати на IX-ия конгретъ на Асоциацията и имъ пожелаватъ ползотворна дейность и душевна бодрость всрѣдъ приказната българска планинска природа.

председателъ на БТС

БАЛКАНЪТЪ

Тозъ който би за мигъ поискалъ да разгърне
светата Библия на миналите дни
въ която вписани сж злите сждбини
на моя роденъ край, ще найде назовани
на всяка страница тамъ гордите Балкани.

Съ навъсено чело, загърнатъ въ плащъ мъгливъ,
възправа се далечъ Балкана горделивъ,
въ хайдушкия си блянъ унесенъ и забравенъ
като че воинъ старъ на стража тамъ поставенъ
надъ младо воинство, въ безкрайни далнини
разтурено на станъ. Отъ първи още дни,
сърдцето ми е той омайвалъ и унисълъ!

Като вълшебна речъ, тазъ песенъ ми отвива
отъ тия чудни дни завесата мъглива!
Сърдцето съ прежний жаръ метежно пакъ тупти
Балкана виждамъ азъ — въ шеметни висоти:
изстъпватъ върхъ до върхъ и дивни и замайни,
и негли никакви тямъ поверени тайни
да скриятъ те чела обвили сж въ мъгли;
подъ гъстия заслонъ на буйний храсталакъ,
невидими вълни изъ вековечний мракъ
шумъжтъ, премятатъ се, една се друга гонятъ
и съ горските листа таинствено ромонятъ
свещения заветъ на своите глѣбини
свещенъ за минали, свещенъ за бъдни дни,
единъ той само чутъ во тая пустошъ строга —
говорящъ на света за волята на Бога...

Пенчо Славейковъ: Кървава пѣсенъ

Портитъ на Рила: Бъли Искъръ

Снимка В. Ненковъ

Планиншиѣ на Българши отъ Стефанъ Лондоу

(По случай конгреса на Асоциацията на Славяскитѣ планинарски дружества)

Между синята лента на Дунава на северъ, бурнитѣ вълни на Черното море на изтокъ, зеленитѣ лесове и върхове на Родопитѣ засега на югъ и граничитѣ безбройни вериги на западъ лежи една страна, наречена България, понятието и представата за която сж неразривно свързани съ понятието планини.

Дали странникътъ я е зърналъ отъ брѣговетѣ на северната рѣка и е удължилъ погледа си до красящитѣ небето като декори линии на Балкана, дали я е пркосилъ презъ ущелието на Искъра или е прехвърлилъ по широкото било на Шипка, дали е прекаралъ краткитѣ си български дни въ нейната столица, есте-

ствениятъ стражъ на която е Витоша или е потърсилъ светинитѣ на миналото ѝ въ Рила и преградата на настоящето къмъ вѣковнитѣ ѝ блѣнове — Бѣлото море и езерото на Свети Климента — навсѣкжде той е издигалъ погледа си по възземащитѣ се къмъ небето склонове на нейнитѣ планини и всѣки споменъ, всѣка картина, които е отнесълъ отъ страната на българщината, сж свързани съ тѣхния образъ.

Ако забравимъ за мигъ страната на бѣлитѣ върхове, Швейцария, въ Европа мѣчно ще откриемъ друга страна, която да има толкова много и тѣй различни планини. Испания въ съзна-

нието на всички имащи понятие от география е свързана с името на Пиринеитѣ, Австрия съ това на Алпитѣ, Чехия не си я мислимъ безъ Татритѣ, или Ромѣния безъ Карпатитѣ — България, обаче, за да сме нарекли всичкитѣ полюси на нейното височинно протежение, трѣбва да сме споменали Балкана, Рила, Родопитѣ, Пиринъ, Витоша, Осогово и пакъ оставатъ неспоменати планини съ свой звукъ и свой дѣлъ въ битието на българитѣ. Наистина, една отъ тѣхъ даде името си на цѣлия полуостровъ, както розитѣ мислено кичатъ всѣка българска долина. Но за да бжде понятието България цѣлостно изразено, трѣбва да се изброятъ всичкитѣ имена на нейнитѣ планини, всѣка отъ която е частичка отъ България не само въ географско, но и въ историческо и етнографско отношение. Отъ времето на Филипа Македонски, който е търсилъ мѣсто да изгледа необятнитѣ граници на своитѣ завоевания и до днешенъ день българскитѣ планини сж нераздѣлно свързани съ всѣки вѣкъ българска история, съ всѣки възходъ на нейната култура и упадѣкъ на нейната национална мощь.

Като оставимъ българскитѣ планини като обекти за туризъмъ — най-новиятъ образъ, въ който тѣ се явяватъ на българскитѣ туристи — за тѣхъ нито само географията, нито само историята могатъ да ни разправятъ достатъчно. Мъртвитѣ названия, измѣрения и раздѣления на географската наука въ най-широкия смисълъ на думата, споменаванията на историята за тия вѣчни поприща на българската сѣдба или легендитѣ на националния ни епосъ не стигатъ да разправятъ за всичкото значение и роля, които българскитѣ планини сж имали и иматъ въ сѣществуването на българщината. Още по-малко могатъ да ни запознаятъ съ тѣхъ тривиалнитѣ рекламни фрази на пропагандата за международенъ туризъмъ, въ която напоследѣкъ все повече се споменаватъ имената на планинитѣ, които — почти единствено — въ цѣла Европа сж запазили

своята естествена прелестъ, безъ да сж били моделирани отъ вещата, въ случая разваляща, рѣка на грижливия стопанинъ — човѣкътъ.

За цѣлостното проникване въ долинитѣ на българскитѣ планини и светящитѣ тронове на тѣхнитѣ върхове се иска сърдцето и погледа на планинаръ, който ги схваща и разбира едновременно и като простъ обектъ или като легенда на времето, и като символъ на стремежа къмъ истинския животъ.

Потънали въ мъждукащитѣ свѣтлинки на единични съзерцания нѣкога, днесъ българскитѣ планини се изправятъ като сияйни великани въ цѣлокупния взоръ на българския народъ, който — за да се изпреваримъ самички — въ кжсо време успѣ да стигне до онова отношение на истинско културно разбиране къмъ тѣхъ, до което европейцитѣ въ дългитѣ години на цѣли минали вѣкове постепенно израстнаха. Българскитѣ планини днесъ сж — нека ни бжде простенъ изрази — напълно туристизирани: обходени, превъзможнати и обикнати и тѣ отново заставатъ като изворъ на безкрайната духовна мощь и вѣра въ пребждването на България, като вѣчно бодушевение за вѣченъ животъ!

— — — — —

Най-популярната българска планина, въ общия смисълъ на думата, е Балканътъ. Дали защото се е прострѣлъ отъ най-западната точка на царството ни до най-източната — потъваща въ Черното море, дали защото дѣли не само посоката на рѣкитѣ или повѣя на вѣтроветѣ, дали защото е билъ последна преграда за защита срещу безпринципнитѣ нападения на византийци или изходенъ теренъ за осъществяване вѣчния стремежъ къмъ Югъ, дали защото скѣта въ себе си най-непобѣдимия български духъ презъ годинитѣ на дългото убиващо иго или най-после, защото го въздигнаха като политическа граница между две стремящи се една къмъ друга България, Балканътъ е истинската българска планина, която дѣли и свързва едновременно и самата българска раса. Северъ и

Стара планина (Балкана)

Аероснимка

югъ, понятия изпълнени съ особено за българщината съдържание, получаватъ своето значение отъ Балкана, макаръ че отъ дветъ му страни равнинитъ сж еднакво плодородни и хората еднакво надарени и предприемчиви: Габрово отъ северъ има своя Сливенъ отъ югъ, Котелъ и Тръвна еднакво значатъ за българската култура, националната борба се роди и кипя еднакво въ Карлово, Сопотъ и Калоферъ, тъй както въ Елена, Търново и Севлиево. Всички тѣ сж немислими безъ контуритъ на Балкана, надвесенъ надъ тѣхъ като вѣренъ стражъ и вѣчно упование.

Отъ Чипровци до Шипка — една дълга верига отъ събития и легенди на българската нова история — минава разказътъ за нея презъ върховетъ на Вола и Бузлуджа, най-свещенитъ жертвеници на българския героизъмъ, за да се скрие въ ущелията на Дръновския манастиръ, покаже по проходнитъ ханчета и заглѣхне въ ехото на планинската гора,

еднакво потайна и мила въ дебритъ на Тетевенския балканъ или шумака на Чумерна. Всѣки кѣтъ отъ тази планина е потъвалъ като последна картина за взора на хиляди умиращи бранници, всѣка долинка нашепва още тѣхната клетва и върху всѣка полянка догаря незагасения огънь на тръгналитъ на борба „за правда и свобода“.

„Кървавата пѣсенъ“ на България не само въ творчеството на Пенча Славейкова е свързана нераздѣлно съ Балкана — най-хубавото обещание на българската поезия, наградата за безсмъртието, е немислима безъ неговата обстановка, който не е престаналъ да пѣе своята хайдушка пѣсенъ. Така, Балканътъ остана да живѣе като образъ въ съзнанието на нашата интелигенция и следъ освобождението и колкото и тя да се отдалечи отъ българския битъ въ годинитъ на своитъ увлѣчения подиръ чужди видения, съ него като, старъ побачимъ, тя не скжса.

Наистина, поетичното пресъздаване на планината се замъни — за съжаление или за радост — съ проститъ туристически разкази, от които блика обаче още по-непосрѣдственото чувство на близостъ и на духовно родство: по пѣтеки-тѣ на нѣкогашнитѣ хайдути тръгнаха сега българскитѣ туристи, поели пѣтя не на саможертвата, а на изграждане новата творческа култура на нацията.

Въ историята на българското планинарство напраздно ще се мъчимъ да търсимъ и откриемъ нѣкакво специално мѣсто на Балкана като изворъ на въодушевление и като неизчерпаемъ запасъ на съживяващи възторзи — съвсемъ неусѣт-но мѣстата на нѣкогашнитѣ народни светини се замѣстиха отъ изправилитѣ се къмъ българското небе върхове, които нашѣваха поканитѣ къмъ едно ново изживѣване планината, къмъ щастието на едно възрождащо съзерцание.

Неисказано много сж имената на тѣзи върхове, отъ които погледѣтъ обгръщаше България и се обричаше на нова служба: отъ граничния Миджуръ презъ властния Комъ и игривитѣ Тодорини кукли до китния Мургащъ, отъ мощния Веженъ, презъ нѣжнитѣ чела на Козя стѣна до замѣтитѣ на Амбарица и Купена, отъ царствения Юмрукчалъ презъ истински хубавата Мара-Гидикъ до разкриващия единъ свой свѣтъ Кадемлия и най-последъ отъ легендарната Бузлуджа до самотната Чумерна — неизмѣрими много сж дворцитѣ на планинската красота, която Балканътъ ревниво крие.

И както незабелѣзано върху неговитѣ склонове и върхове изникваха единъ следъ други паметницитѣ на свещенитѣ жертви за нацията, така неусѣтно въ склоноветѣ на планината бѣха издигнати храмоветѣ на новата обичъ къмъ него — туристическия хижи. Отъ северъ и югъ вѣчния походъ на българитѣ къмъ челата на Балкана си изгради лагеритѣ на нова радостъ и новъ животъ, въ които отново заехтѣха пѣснитѣ на миналото и химнитѣ на идващитѣ дни. Дали подъ Комъ или подъ Веженъ, високо надъ Троянския манастиръ или надъ

родното мѣсто на Левски, въ долините на Тѣжа или върху хребета надъ Росица, въ зелената подъ Бузлуджа и последната гора подъ Чумерна, съ сжщата незабелѣзаностъ и упоритостъ бѣха построени хижитѣ, къмъ които ежедневно се опѣтватъ хилядитѣ поклонници на Балкана.

Така Балканътъ, този вѣченъ релефъ не само на българската земя, но и на българскитѣ духъ, се свърза нераздѣлно съ новата култура и новия животъ на България, разкриващъ просторитѣ къмъ ново вдѣхновение и нови постижения.

— — — — —

Ако, обаче, въ България има планина, която — съ известно основание — може да се нарече люлка на българския туризмъ, тѣ безспорно е изправилата се надъ софийското поле като връзка съ небето Витоша. Това бѣ сждбата на тази най-малка българска планина: да даде първия потикъ за похода къмъ върховетѣ, да събуди първитѣ възторзи отъ храсотата на планинския свѣтъ и да предизвика първото въодушевление отъ самата България.

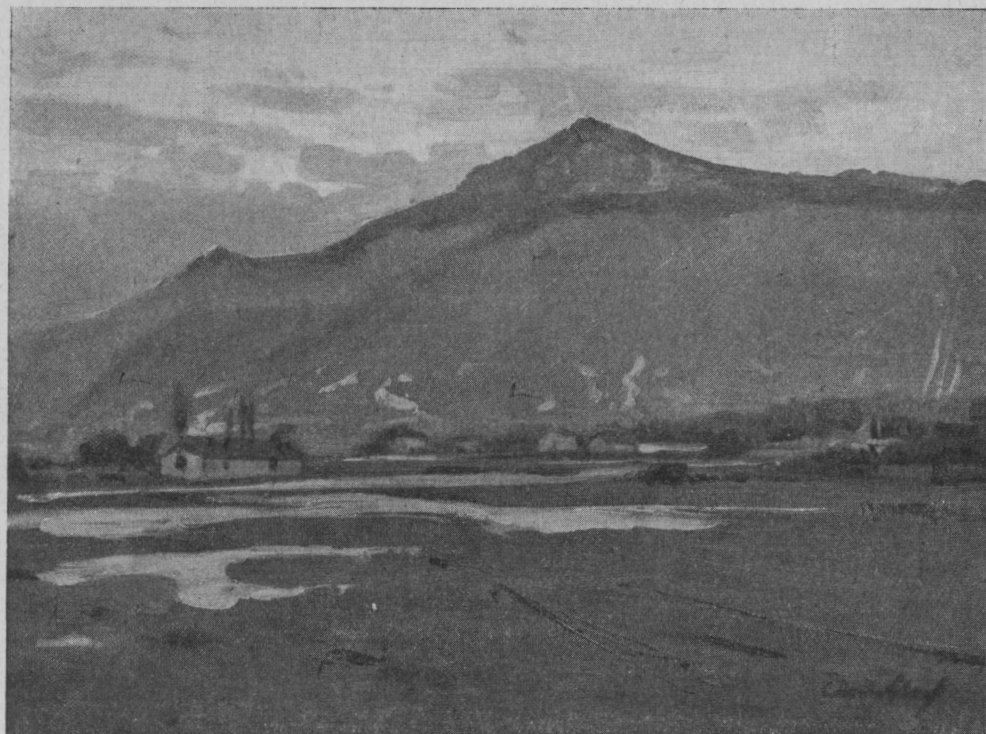
Тѣй както София е вече немислима безъ Витоша, която отъ единъ далеченъ декоръ се обвърна въ съставна неизбѣжностъ въ живота на софиянци, така и българскитѣ туризмъ е немислимъ, както въ своето зачатие, така и въ своето по-нататѣшно развитие, безъ Витоша. Отъ нея се разнесе първиятъ позивъ къмъ българитѣ да тръгнатъ къмъ свежестта на природата, въ нея сестрои първата българска туристическа хижа, въ нея се роди плахо зимниятъ туризмъ за да се обвърне въ смѣло завоевание презъ бѣлитѣ дни на българскитѣ планини, по нейнитѣ скали най-последъ първитѣ катерачи (осмивани както всички други първи новатори) започнаха да се учатъ какъ се забиватъ куки и какво може да помогне на човѣка въжето. Навсѣкжде, кждето въ живота на българското планинарство се е случило нѣщо ново, може спокойно да се пише: мѣсторождение Витоша. Нищо, че Витоша я постигна сждбата на всѣка „домашна“ планина.

Нищо от това, че въ края на краищата тя стана жертва на собствения си позивъ — покрай първата хижа се построиха десетки други, които я обърнаха на зеленчукова градина, първото масово изкачване на Алеко се замъни съ еженедѣлни походи на тълпата, придружена съ всички видове шумове и крѣсци, на които е способенъ човѣшкия родъ, първите жертви на бѣлата стихия платиха тукъ тежкия данѣкъ на фанатичното си увлѣчение и тука се запътиха първите продавачи на кифли и кисели бонбони, неизбежна последица на „стопанския туризъмъ“, така, че накрая Витоша се обърна на планина, всрѣдъ която модата и честното въодушевление, чистиятъ стремежъ и жаждата за печалба, съзерцанието и спорта си дадоха среща и кръсто саха въ едно недоразумѣние, въ което е много мѣчно да се открие пламъка на истинската планинска религия.

Единствено Витоша, обаче, спомогна

въ този размѣръ София да се обърне въ центъръ на планинско обожание, който има равенъ само въ голѣмитѣ градове на Виена и Мюнхенъ. И затова, както въ живота на българския туризъмъ, така и въ бъдещето на българското планинарство, на Витоша се пада честта да бѣде рождено мѣсто и опитно поле, презъ което неминуемо водятъ пѣтищата къмъ другитѣ планини на България.

И който веднѣжъ е видѣлъ Витоша отъ София въ пурпура на сутринния изгрѣвъ или въ нѣжността на зимната привечеръ, който веднѣжъ е зърналъ отъ нѣкой върхъ на планината самата София долу да блещука като светящъ рудникъ на земно злато — той знае, че надъ София има една планина, която никога не ще престане да притегля къмъ своитѣ чертози и че подъ нея има единъ градъ, въ когото стремежа къмъ върховетѣ никога не ще загасне.

Витоша

Картина отъ Ят. Миховъ

По нѣкакъвъ страненъ, но стихиенъ капризъ на Космоса, въ центъра на цѣлия полуостровъ Вселената изригна една планина, на която сѣкашъ възложи задачата да изпълва до съвършенство въобще понятието планина.

Рилска долина, рилски връхъ, рилско езеро — всички тѣ иматъ нѣщо допълнително къмъ обикновеното си значение, нѣщо, което произлиза отъ обстоятелството, че сж „рилски“. Рила, истинската наша планина, е единъ свѣтъ за себе си. Единъ свѣтъ, за когото не е достатъчна обикновената привързаностъ къмъ всѣка планина и нейнитѣ чарове. Искане нѣщо повече: една отдѣлна страсть, която да се обърне въ специално прозрѣние, за да достигнемъ загадкитѣ и тайнитѣ на този свѣтъ, който достойно носи ореола на балкански първенецъ.

РИЛА! Само споменаването на това име прави да изникватъ нѣкъде изъ скровищницата на споменитѣ най-скжпитѣ видения, скжтани дълбоко като божественъ подарѣкъ: нависналиятъ като заплаха надъ езерото Белмекенъ, безбройнитѣ чалове, възшебниятъ Мусаленски циркусъ, приказниятъ Налбантъ, диплитѣ на срѣдната верига съ свѣтящото като дворецъ Пчелино, Скакавцитѣ и Мермера, мощниятъ Ай-Гидикъ, застиналиятъ хаосъ на Рунитѣ и величествения Купенъ, тържествената Мальовица, тайнствениятъ свѣтъ на Дамка и Сейменския връхъ, жберитѣ на Поличитѣ и крайния стражъ Калининъ връхъ, скжтанитѣ между тѣхъ нестопими преспи и езера съ изумрудени джна, пенящитѣ се водопади и лудитѣ рѣкички, сѣнчеститѣ долини и слънчевитѣ поляни, пѣящитѣ като птички цвѣта и хвърчащитѣ като въздушни цвѣта птички, нависналитѣ скали и разтланитѣ като килими гори, свѣтящитѣ звезди и живѣещото съ своитѣ облаци небе — кой се наема да изброи и разкаже безкрайната прелестъ на този свѣтъ, когото художници и фотографии не се умарятъ да възпроизвеждатъ съ немощнитѣ изрази на едно изкуство, винаги по-слабо отъ самия Творецъ?

А Самоковъ съ миналото на своитѣ

руди и неувѣхващото богатство на своето изкуство? А светинята на всичко българско — манастиря?

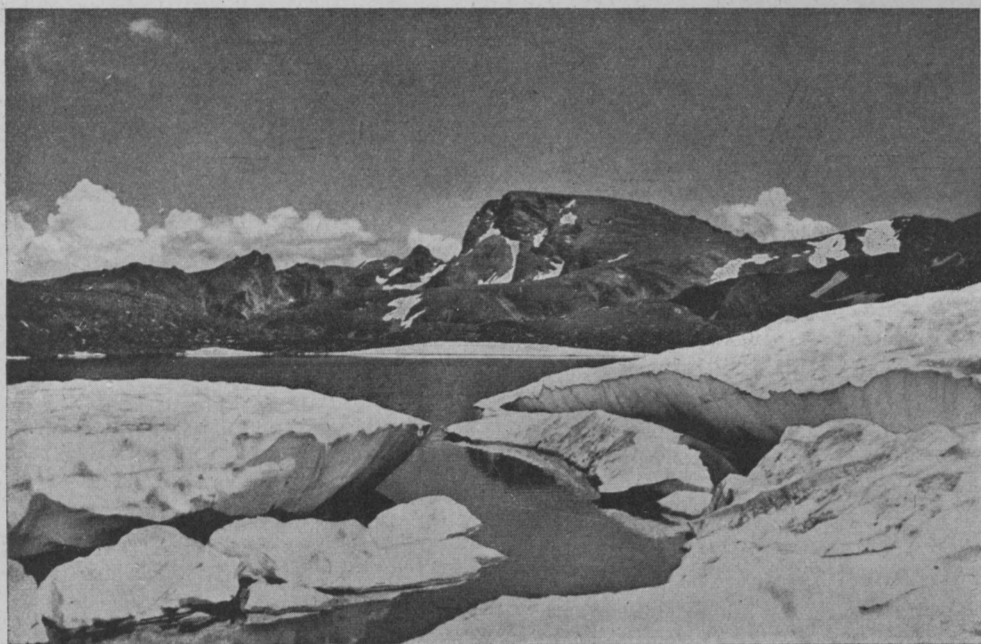
За кое собствено да се разправа по-напредъ, когато се спомене Рила? Нима книгитѣ на Павелъ Делирадевъ смогнаха да ни разкажатъ всичко за тази планина и нима самиятъ той не е преживѣлъ десеторно повече въ нея, отколкото ни издаде?

Презъ вѣковетѣ водитѣ на Искѣра и Марица, най-голѣмитѣ български рѣки, и на граничната Струма не успѣватъ да разнесатъ пѣсенята и хвалебствието за своята родина, за принебесния миръ на рилскитѣ върхове и преспи.

„Великата пустиня“ бѣ нарекълъ Вазовъ Рила. Но тази пустиня се оказа най-богатия планински оазисъ, отъ който днесъ всички българи черпятъ безгранична радостъ и потикъ за новъ животъ. Въ тази пустиня мъждукаше презъ тъмната епоха на робството киндилцето на българската съвѣсть и всѣка сутринъ слънцето зачервяваше съ изгрѣва челото на България, запалвайки пламѣка на неугасимата надежда въ нейното бѣдеще.

Високо надъ самоковското и дупнишко полета се издигатъ снѣжнитѣ тронове на тая планина, къмъ която сж устремени очитѣ на всички българи и къмъ които се домогва всѣки купнежъ за възвишеностъ и красота. Високо отъ тѣхъ слиза всѣки новъ день слънцето на България и високо надъ тѣхъ грѣе звездата на нейната сждба като незаглѣхвация позивъ на Отца Паисия. Като вѣчно обещание се носи нейното видение надъ цѣлата страна и отъ всичкитѣ ѣ граници непрекъснато вървятъ богомолци къмъ съградения въ нея всебългарски храмъ.

Нуждно ли е да се казва, какво е Рила за българското планинарство? Нужно ли е да се разправа за хилядитѣ зимни ноци, когато снѣжната виелица не смогваше да пречупи полета на неговитѣ синове или за безбройнитѣ знойни лѣтни дни, когато поклонницитѣ на планината поглѣщаха отъ нѣкой нейнъ връхъ съ погледа си необятното царство на своята родина. Нужно ли е да се казва, че по

Рила — Урдино езеро

Снимка В. Ненковъ

нейнитѣ била и вкамѣнена снага, нейнитѣ планинари опитаха да премѣрятъ силитѣ си съ тѣзи на всемира?

Ако Витоша е рожденното мѣсто на българския туризъмъ, то Рила му предаде и завеща духа на своето творчество и размаха на жаждата за завоевания. Тука българскитѣ планинари се научиха да разбиратъ какво е планина и какво прави човѣкътъ всрѣдъ нея, тука избухна първичната сила на тѣхния духъ и тука избраха тѣ мѣсто за своята най-съкровенна молитва — тази къмъ планинския Богъ.

Високо въ Скакавица свѣтна първия замъкъ на планинарството и все тъй неуспѣтно край езерата на Рила наकाцахъ човѣшки къщички, приюти на неугасимия стремежъ къмъ върховете, докато свѣткавицитѣ единъ день изненадано удариха въ дѣлото на човѣка, което бѣ коронясало най-високия връхъ на България — Мусала!

Какво е Рила днесъ за българскитѣ планинари? — Споменете името ѝ на нѣкого отъ тѣхъ и въ свѣтналитѣ негови

очи ще намѣрите отговора!

— — — — —

Като развълнувано море отъ върхове, крещо хиляди тайни на битието, се издига на изтокъ отъ Рила планинския масивъ на Родопитѣ или Родопъ, както се зове цѣлиятъ този планински край.

Родопитѣ нѣматъ историческата слава на Балкана, нито височинното достойнство на Рила — но тѣ иматъ нѣщо скрито въ себе си, което знае само този, който е бродилъ изъ тѣхъ. Издигнати като изящно украшение на Тракия, тѣ прашатъ своитѣ нѣжни склонове къмъ морето като заглѣхващитѣ звуци на далечна пѣсень.

Безименни или неизвестни върхове, зелени езера или потайни ущелия, провиращи се пѣтеки и непроходими лѣсове пълнятъ тази частъ на българската земя и образуватъ единъ планински край, който за дълго време още ще остане неразкрита гатанка и ненамѣрено богатство, чакато свѣтлината на познанието за да блѣсне съ цѣлото сияние на своята истинска красота.

Далечъ отъ каменнитъ дворци на Пласка или отъ църквитъ на Царевграда—Търновъ, Родопитъ почти винаги сж били внъ отъ огнището на българската история, макаръ, че въ тѣхнитъ сѣнки не веднажъ царственнитъ осанки на миналото сж вестяли победитъ на българщината. Като последна преграда предъ заветния блънъ къмъ морето тѣ сж имали участъта на една гранична епопея, която рѣдко напомва за себе си. Но Батакъ и Перушица тука свидетелствуватъ за сжщия устремъ къмъ свободата, роденъ въ подножието на всѣка планина, която заробва човѣка, за да му върне истинската свобода. Живъ е въ църквата край Станимака духътъ на Асеня като вѣченъ стражъ надъ националната рѣка Марица и нѣкъде навѣтре въ планината, заедно съ монастирската камбана възкръсва и образътъ на последния български патриархъ Евтимий преди да залѣзе слънцето надъ българската земя. Клокотница е истинска история, а ако е въпросъ за

легенди, съ тѣхъ е пълна планината и, потъналъ въ нейнитъ дебри, човѣкъ не знае кѣде е границата между действителността и сказанието. . . .

Забележително: националното завоюване на Родопитъ бѣ твърде закжснѣло и ние сме му почти съвременници, докато туристското отдавна напредна въ тази планинска областъ и въ това отношение тя не остана назадъ отъ останалитъ планински краища на България. Не е известно дали за Пловдивъ бѣ щастие, че на югъ отъ него се въздигатъ веригитъ на Родопитъ или пъкъ тѣ бѣха щастливи съ намиращата се на северъ отъ тѣхъ втора столица на България, която — следвайки София — твърде скоро достави онѣзи туристически срѣди, които трѣбваше да опознаятъ и овладѣятъ Родопи. И днесъ високитъ родопски върхове сж станали отдавна желана целъ на всички попълзновения къмъ планинскитъ хребети, не една хижа се гуши въ тѣхнитъ зелени склонове и не единъ пътъ

Морето на Родопитъ

Снимка Н. Ив. Божиновъ

води изъ тѣхнитѣ дебри. Тѣхниятѣ първенецъ — Персѣнкъ — стана еднакво популяренъ връхъ, къмъ когото туристическата култура се предвижда съ същитѣ крачки, както и въ другитѣ български планини.

Останали граниченъ край на родина-та, изправили се като нежелана преграда между принадлежащитѣ едни къмъ други долини на Марица и Бѣлото море, Родопитѣ криятъ въ себе си бѣдното разрешение за нацията и за това тѣ се обръщатъ въ планината на българската съдба. А българската туристика въ тѣхъ има още необятни простори на Новото и Незнайното, въ които може да търси и пробива пѣтекитѣ на своитѣ нови придобивки въ планината.

— — — — —

Когато до 1912 година границата на българската държава пресичаше на две Рила и раздѣляше Родопитѣ на отсамъ и отвѣдъ, вѣнъ отъ предѣлитѣ на свободната България остана една планина, която скоро се обърна въ символъ на страстенъ купнежъ по свобода и на героична борба за нея. Даже и въ туристическия химнъ, който и до днесъ остава най-вдѣхновената пѣсенъ на българскитѣ планини, намѣри мѣсто този купнежъ не само въ стиховетѣ, но и въ музиката, която на него мѣсто издава една безкрайна тѣга по родното въ чужбина:

Летимъ ний с'пѣсни, хубости безмѣрни
посрещатъ ни отвредъ. Ала кога
отъ чука нѣкоя Пиринъ се мѣрне
сърдца ни свий тѣга, . . .

Ний гледаме го отдалече само
Сияе той катъ блѣнъ непостижимъ
Ехъ, нѣма ли България отъ тамо
Веднажъ да поздравимъ!

Тази тѣга бѣ всеобща и Яворовъ я изрази само по-страстно и по-дълбоко: цѣлиятъ български народъ, обаче, нувстваше, че планината на подвизитѣ и легендитѣ, на истинската българска красота бѣ останала далечъ като единъ блѣнъ, непостижимъ само за посѣгането на планинарския полетъ, но постижимъ за ед-

ни желания, които му се бѣха обрели...

Преди години слизахме веднажъ отъ Кадинъ връхъ къмъ Бѣлица. Въ Семково — най-хубавото българско планинско мѣсто — се спрѣхме да гледаме ненаситно вълшебната панорама, която ни се откриваше: въ дѣното, извезани като, че съ ангели-художници, въ виолетова омара, се издигаха върховетѣ на Пиринъ, като странно царство на неземна красота, като приказна страна, въ която нѣщата губятъ своитѣ действителни форми и ставатъ фантастични. И отъ тогава въ моето съзнание — това съзнание го иматъ всички български планинари — Пиринъ се въззема като **най-красивата българска планина**, която има твърде общо съ тайнственото въ морето на Ибсенъ — то плаши и същевременно привлича. . . .

Нѣма българска планина, повече възпята, за която легендитѣ да растатъ въ времето, тъй както пролѣтнитѣ планински минзухари растатъ въ топящия се снѣгъ. Цѣлата Пиринъ е единъ чудесенъ митъ, въ който наистина „сънищата ставатъ действителностъ и действителността се обръща на сънъ“. Пиринъ нѣма нищо добавъчно въ себе си: въ неговитѣ дипли нѣма сгушенъ нѣкой манастиръ, който да е национална светиня, нѣма ридъ, върху който да е издигнатъ националенъ паметникъ, нѣма и нѣкой новъ паметникъ на българската наука — и все пакъ той привлича още по-властно и по-мощно поклонници къмъ себе си единствено заради самия себе си. Единствено заради красотата, която самата природа тука е обърнала въ неземеиъ култъ, на който служи съ всичкитѣ си срѣдства. Върхове, сипеи, скали, езера, долини, прѣзали — всичко е тъй съвършено, както е може би само музиката на Бетховенъ: вий виждате и чувстватс, че по-хубаво не може да бѣде, че тука е постигната последната граница на земната красота, задъ която започва невѣроятното, неземното. . . .

Какъ всичко е особено въ тази планина: тука и небето е по-друго, по-ясно, по-свѣтло, и буритѣ сж по-свирепи и за-

Пиринъ — Грениниятъ дѣлъ

Снимка К. х. Радоновъ

това нейниятъ първенецъ носи името върха на буритѣ, и вълнитѣ на планинскитѣ езера (а Пиринъ е названъ „езерната планина“) сж нѣкакъ рожби на чистия ефиръ, та даже и лавинитѣ, които се сгромолясватъ като пролѣтни въздишки на върховетѣ, сж чисто пирински, тѣй както и най-хубавото планинско цвѣте — еделвайсътъ — е по-хубавъ еделвайсътъ отъ свонитѣ балкански събратя. Въ Пиринъ не липсватъ даже и чудеса: първитѣ нейни посетители разпряха какъ имало вода, която тече нагоре и какъ нощно време огромниятъ куполъ на „Елъ-тепе“ сияе.

Какво чудно, че Пиринъ стана скоро обетованата земя на българскитѣ планинари? И какво чудно, че макаръ да се намира на югозападния край на България, съ дни далечъ отъ другитѣ крайща, безъ да се дава нѣкакъвъ знакъ и да има нѣкаква видима причина за това, къмъ него непрекъснато тече потокъгъ на едно поклонение, което се обръща въ планинарски фетишизмъ?

Погледнете планината отъ ждето поискате: отъ всѣкъжде тя се издига като едно откровение на небето, къмъ което неволно духътъ посяга въ нѣкакво необяснимо напрежение. Никжде другаде планината нѣма такава притегателна сила, никжде другаде планинскиятъ свѣтъ нѣма формитѣ на постояненъ празникъ,

който се обръща въ нѣкакво чудно тържество на висинитѣ.

Безучастно планината продължава да грѣе въ своята красота, но нейнитѣ посетители се връщаха като наградени съ нѣкакъвъ орденъ, който ги отличава отъ другитѣ и който ги прави нѣкакви съзаклятници, които предпочитатъ да мълчатъ. Въ националниятъ ни епосъ Пиринъ е възпятъ само като планина на свободнитѣ орли, за които има една алтернатива въ живота: свобода или смъртъ. Въ планинарската ни литература, обаче личи мжката да се сподѣли нѣщо необичайно, нѣщо висше, съвършено, нѣщо, което трѣбва да бѣде само изживѣно. Ние не се наемаме да опишемъ патоса, съ който покойниятъ Алеко би извикалъ своето „Какво? Швейцария ли?“, ако този възгласъ се бѣ изтръгналъ отъ душата му на нѣкой пирински връхъ — но ние сподѣляме напълно безкрайната национална гордостъ, съ която всѣки българинъ изговаря думата Пиринъ предъ нѣкой чужденецъ, една гордостъ, която държи честна смѣтка за истинската красота и за честолюбието на другитѣ. . . .

Ако българскитѣ планини имаха нѣкакви „проблеми“ въ високопланинския стилъ на западнитѣ планини, бездруго, тѣзи проблеми се очертаха въ Пиринъ. И безъ друго българскитѣ планинари не закъснѣха да посегнатъ къмъ тѣхното

Пиринъ — „Ржбътъ“

Аероснимка

разрешение съ същото вдъхновение и замахъ, които характеризиратъ всѣко дѣло на българското планинарство. Високиятъ планински миръ на групата около Елъ-тепе криеше много загадки, които една следъ друга бѣха развѣнчани. Въ наше време стана първото зимно и ски-изкачване на Елъ-тепе, въ наше време време бѣ преминалъ ржба между Даутовъ вр. и Кутела и най-после едва се е изминала една година, откакто непристъпната северна стена на Елъ-тепе сниши челото си подъ напора на българските планинари.

Въ Централния Пиринъ — излишно е да спомензваме имена, известни вече на голѣмата частъ отъ българските планинари — има още много мѣста, въ които дивитѣ кози не се считатъ уплашени отъ човѣшки кракъ. Но темпото, съ което започна и продължи планинарското завоюване на Пирин, крие обещанието, че въ скоро време и тука невъзможното ще стане възможно.

Многото хижи, които една следъ друга израстнаха и въ този край на българската бащиния, събиратъ вече еднакво презъ зимата и презъ лѣтото цвѣта на българското планинарство. И наистина, удоволствие и радостъ е за този, който още може да чувства, да вижда какъ българската младежъ и българските ту-

ристи отдаватъ най-хубавитѣ си дни на Иринъ-Пиринъ, отъ която черпятъ сила и свежестъ и за която въ народната поезия има най-простото, но винаги най-много казващо възклицание:

„Много си Пиринъ хубава!“

— — — — —

Закжтана на юго-западъ, едва видима и малко известна, се издига последната висока българска планина, Осогово, която цѣлата се обърна на паметникъ на националното страдание: на най-високия ѝ връхъ стоятъ единъ срещу други граничните постове на два народа, които съдбата винаги раздѣля, вмѣсто да ги събере. И като че ли Руенъ мѣкне съ горестъ тази печална съдба да се е прострѣлъ само съ едното си рамо въ бащината земя и съ другото да се протяга напраздно къмъ земята на Самуила. . . .

А хубава е и Осогово! Хубостта ѝ може би съперничи съ плодородието на Кюстендилското поле, надъ което се издига като закрильникъ и пазителъ. Дали въ зеленитѣ одежди на лѣтото или бѣлата си зима премѣна, Осогово притегля сърдцата на българските туристи и ги пълни съ същото очарование, което излиза отъ всѣка българска планина, всички свързани тъй крепко съ историята и бъдещето на България.

Високитѣ Татри

Снимка Уминовичъ

ПОЛСКОТО ТАТРЕНСКО ДРУЖЕСТВО

ВЛАДИСЛАВЪ КРИГОВСКИ

Въпрѣки задълбочаващата се обща стопанска криза, дружеството продължава да се развива благоприятно. Стопанското положение на страната, а сжщо и лишаването на дружеството отъ намаленията по желѣзницитѣ за туристи и въ тая година причини намаление на числото на членоветѣ. Ако обаче, намалението презъ последната година малко поспрѣ, това е доказателство, че привлѣкателната сила на Полското татр. д-во не се състои изключително съ стопанскитѣ привилегии, но преди всичко въ неговата идейна стойностъ, която прави отъ десеткитѣ хиляди планински туристи въ Полша едно голѣмо семейство.

Организационната мрежа на Пол. Татр. д-во, покриваща почти цѣла Полша, презъ тая година бѣ увеличена. Къмъ броя на 32 секции, 33 клона и 10 делегатури се прибави новиятъ отдѣлъ въ Саноукъ, който запълва една празнина въ планинскитѣ отдѣли, именно въ слабо завладѣнитѣ Срѣдни Карпати. При отдѣлитѣ и клоноветѣ на Пол. татр. д-во съществуватъ различни секции, а цѣлостта на алпинистичната и татренска дейностъ държи въ свои рѣще Високопланинскиятъ клубъ. Общо отдѣлитѣ въ настоящия моментъ броятъ 13.928 гурieti.

Намалението на доходитѣ, произлѣзло съ намалението на членоветѣ, не попрѣчи на работата на отдѣлнитѣ дружества. Успѣхътъ презъ последната година е явенъ и заслужава да се подчертае въ всѣко отношение.

Да започнемъ отъ Татритѣ. Продължи се разширението на хижитѣ въ Розтока, Пишна и Петѣтѣ полски езера. Въ западнитѣ Бескиди бѣ построена нова хижа на Полица, представляща важна връзка въ веригата хижи предназначени за далечни пѣтища на Карпатското пол. татр. д-во „Маршалъ Пилсудски“; два необзаведени заслона на Пшегибекъ подъ Рицежова и Шчирекъ подъ Магура; сжщо туристически станции въ Чорштинъ, въ Истронъ-Поляна и Любинецъ при Валъ (на югъ отъ Тарновъ въ Ружновске Погуже).

Въ Източнитѣ Бескиди, кждето наситеността съ хижи е сравнително по-малка, а строежътъ имъ като срѣдища на масовото движение на полската туристическа младежъ има общополско значение, се работи съ голѣми размахъ. Тамъ бѣха построени хижи на Вишковска Пшеленча (Лвовския отдѣлъ), на Скупова, на Людова Баба, въ долината на Попадинецъ, въ Балтагула, новъ заслонъ въ

Боревка, нова станция за нощуване въ Кривецъ, 3 станции въ Яремчъ, Татаровъ, Пустиня, Шикмани и Усцерики. Освенъ това дейниятъ Львовски отдѣлъ работи надъ строежа и завършването на хижи-тѣ въ долината Молода и въ Рушчина. Въ сравнително най-далечно завладѣната срѣдна часть на Карпатитѣ бѣха откри-ти три станции въ Висова — Здрой, въ Вапекне-Здрой и въ Лугъ при Здия и още необзаведениятъ заслонъ при Вонг-ковска Магура въ с. Бартно.

Въ сравнение съ миналата отчетна го-дина общиятъ брой на обектитѣ за но-щуване на Пол. татр. д-во въ полскитѣ планини порастна: 113 постове на Пол. татр. д-во, доставятъ сега на туриститѣ 3.530 мѣста за пренощуване.

Голямo усилие представляше послед-ното завършване на далечния пѣть по билото на Карпатитѣ отъ Устранъ до Жа-бя, който до неотдавна имаше нѣкои пролуки въ срѣдната часть на Карпати-тѣ. Тоя — единственъ по своя родъ по отношение на дължина и различни пей-зажни форми планински пѣть — друже-ството реши да бѣде нареченъ планин-ски пѣть „Маршалъ Пилсудски“, изразя-вайки почитъ къмъ паметъта на Великия човѣкъ и първи покровителъ на култу-рата въ Полша. По продължението на тоя пѣть, отъ западнитѣ краища на Кар-патитѣ чакъ до югоизточнитѣ граници на Полша бѣха запалени по поржка на Главната управа въ деня на погребение-то на Маршала траурни факли на нѣкол-ко десетки карпатски върхове. Това бѣ-ше почитъ къмъ паметъта на умрѣлия, изразена отъ всички хора на планинитѣ, обединени въ Пол. татр. д-во.

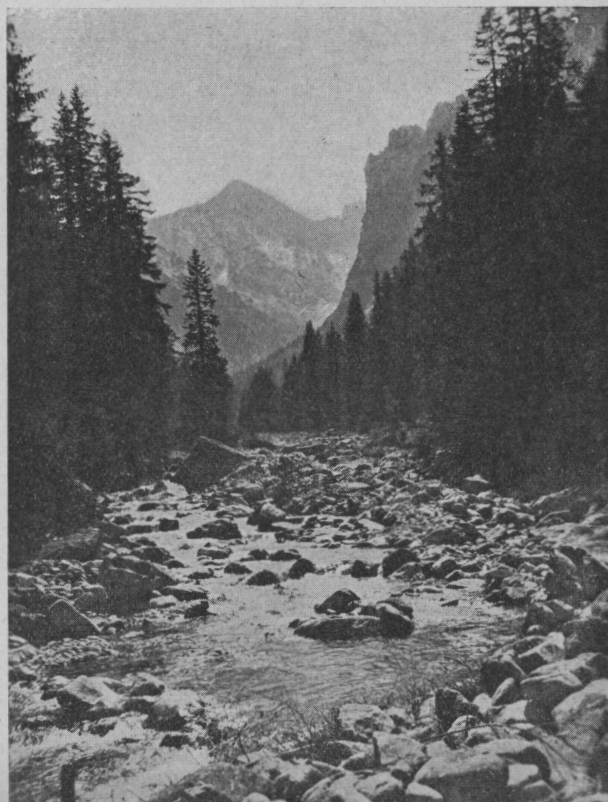
Заслужава да се подчертае, че поста-вянето на знакове е най-вече резултатъ на безкористната работа на дружестве-нитѣ членове, които съ самопожертвува-телностъ преди всѣки сезонъ преглеж-датъ пѣтекитѣ, отваряйки ги за широ-китѣ маси туристи.

Пол. татр. д-во продължи да сътруд-ничи съ Полското географско д-во, съ което има специална Разбирателна коми-сия. Постоянното сътрудничество съ

Полския скиорски съюзъ даде нови пло-дове въ лицето на Главната разбирател-на комиссия, въ чиято основи днесъ сѣ легнали тритѣ мѣстни комисии: татран-ска, западно — и източно бескидска.

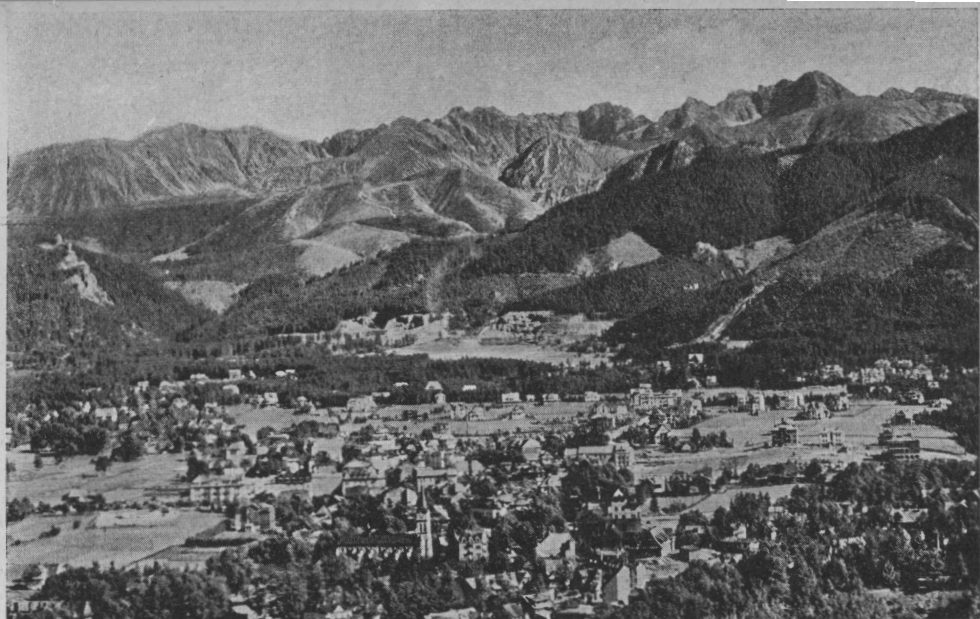
Особенъ дѣлъ отъ дейността, много радостенъ представя отличното начало на дейността на Високопланинския клубъ при Пол. татр. д-во, който, следъ кето обедини въ себе си Туристическата секция при Пол. татр. д-во, Високопла-нинската акция въ Варшавския отдѣлъ и Татранската секция въ Краковъ, — стана представителъ на полския алпинизмъ и татранизмъ и съ вътрешна консолида-ция ще успѣе да отговори на новитѣ ча-кащи го задачи. Следъ отличнитѣ успѣ-хи на тритѣ експедиции до Андитѣ, Ат-ласъ и Шпицбергенъ дойдоха хубавитѣ алпинистични и научни резултати въ Кав-казъ, които увеличаватъ основния капи-талъ на нашето планинарство. Днесъ усърдно се работи за приготвяне на но-ви експедиции, и заедно съ това обуча-ватъ се и нови сили.

Изданията на Пол. татр. д-во вече иматъ установено име. Тринаisetиятъ томъ на „Върхове“, които сѣ продълже-ние отъ нѣкогашния „Дневникъ на тат-

Високитѣ Татри: Долината Брала Вода

Снимка Б. Уминовичъ

Закопане, най-големият туристки център въ Татритъ

Снимка Т. Зволински

ранско дружество донесе, освенъ страницитъ посветени на Мариѣ Пилсудски, обширнитъ монографични изследвания върху Лемковско, малко позната и оригинална частъ отъ нашата страна. Хрониката на „Върхове“ отъ дълги години отразява живота на полскитъ планини и се превърна на истинска рудница отъ сведения за тѣхъ.

Не остана назадъ и пропагандната дейность на Пол. татр. д-во. Бѣха издадени пропагандни брошури отъ разнитъ отдѣли (Лѣвовския и др.); сказки на различни планински теми, уреждани въ всички срѣдища на Пол. татр. д-во.

Дейността на татренскитъ водачи, тая особено хубава останка отъ старото Подхале, съ огледъ на традицията и потребитѣ на планинското (гуралско) население, продължава да се радва на покровителството на Пол. татр. д-во, още повече, че е свързана съ безкористната и пълна съ самопожертвувателность работа на татренската доброволна спасителна команда. Това дѣло, така възвишено въ своята основа и тъй опасно по изпълнение, неоднократно и тая година спасяваше живота на туриста.

Въ областта на защитата на природата Пол. татр. д-во, което още въ своя зародишъ стана стражъ на тая идея, разви енергична дейность. Пол. татр. д-во сътрудничеса съ Държавния съветъ за

защита на природата, съ дигата за защита на природата, особено съ нейния деенъ Краковски отдѣлъ. За координиране работитѣ за защита на природата при Главната управа бѣ създадена Главна комисия за защита на природата, на която при отдѣлитѣ отговарятъ многочислени, възъ основа на новия уставъ образувани Секции за защита на планинитѣ. Измежду мѣстнитѣ дѣла заслужава да бѣде отбелязано сътрудничеството въ организирането на Пенинския народенъ паркъ, Чарнохорския паркъ, на парка въ Бараня Гура и др. По отношение построяката на тѣснолинейка въ Кастрови Пол. татр. д-во, зае поради редица съображения противоположното становище и направи всички възможни усилия въ тая насока. Пол. татр. д-во сѣщо протестира срещу проекта за постройка на тѣснолинейка въ Ломница.

Лозунгъ на д-вото и за напредъ ще бѣде — въ името на добре разбираня туризмъ да се бори за защита на природата въ полскитъ планини навсѣкжде тамъ, кждето хищничеството на човѣка е склонно да вижда въ тѣхъ не тѣхната стойность, но цена. Лозунгъ на д-вото ще бѣде и за напредъ да постави въ хармония това изискване съ нуждата да се направятъ разумно достѣпни планинитѣ.

пр. П. Диневъ

A. PLANINE V JUGOSLAVIJI.

Jugoslovansko ozemlje pripada po večini ($\frac{4}{5}$) visokemu, »planinskemu« svetu; po značaju svoje površine tvori Jugoslavija prehodno ozemlje med Evropo in Azijo. Na zapadu se v Jugoslavijo podaljšujejo in v njej končujejo Alpe, to tipično evropsko pogorje. Alpe se jugovzhodno nadaljujejo v Dinarskem gorstvu, ki po svoji

TRIGLAV (S SEVERNO STENO) IZ VRAT.

FOTO JANKO SKERLEP.

obsežnosti tvori površinsko sredotočje Jugoslavije. Okrožne meje Dinarskega gorstva so: Soča—Idrijca (izven Jugoslavije)—Ljubljana—Ljubljana—Novo mesto—Karlovac—Zagreb—Sava—Kolubara—Zap. Morava—Ibar—Beli Drim—Drim—Jadransko morje. — Dinarsko gorstvo prehaja proti jugu v Šarsko-Pindsko, ki sega v Grčijo (in preko nje po otokih v Azijo). Samo severovzhodni del tega gorstva se nahaja v Jugoslaviji; na zapadu mu je meja Metohija, na vzhodu črta: Lepenac—Treska—Prespansko jezero. — Veliki lok Karpatov, ki izhajajo od zadnjih podankov severovzhodnih

Alp, dosega Jugoslavijo le s skrajnim jugovzhodnim koncem. Karpati pa se nadaljujejo preko Donave v Balkanu, katerega najzapadnejši del še leži v Jugoslaviji; mejo med Karpati in Balkanom tvorita reki Mlava in Črna reka. — Južno od Balkana, vzhodno od Šarsko-Pindskega gorstva, stopa v našo državo Rodopsko gorstvo, ki zavzema v njej jugovzhodni kot. Meje temu gorstvu so: na zapadu črta Kragujevac—Ibar—Raška—Kos. Mitrovica—Pristina—Kumanovo—Ovčje Polje—Strumica—Dojransko jezero; vzhodna (napram Balkanu): Lapovo—Vel. Morava—Južna Morava—Niš—Suva

FOTO JANKO SKERLEP.
JALOVEC.

Planina—Crni vrh. — Strnjeno nižavje v naši državi je na severu in severovzhodu, t. j. jugoslovanski del Panonskega nižavja, ki ga — izven Jugoslavije — oklepajo Karpati.

Najvišji vrh Jugoslavije je na skrajnem severozapadu: Triglav (2863 m) v (Julijskih) Alpah; drugi je Golemi Korab (2764 m) v Šarsko-Pindskem gorstvu; tretji je zopet v Alpah, Škrlatica (2738 m); četrta: Turčin (2702 m) v Šarplanini. Najvišji vrh v Dinarskem gorstvu, Đaravica v Prokletijah, dosega 2656 m; najvišji v Rodopskem, Perister na skrajnem jugu države, se dviga tudi do 2600 m, a najvišji na vzhodu, Midžor v Stari Planini (Balkan), ima 2169 m.

Iz pripadnosti tolikim gorskim sistemom, ki so tudi po geološki sestavi in starosti zelo različni, sledi velika pestrost in slikovitost zemeljske oblike, osobito ker pretežni del zapadne državne meje tvori Jadransko morje (v dolžini 1600 km), od izliva Bojane do izliva Rečine; gorovje pada strmo v morje, tvori več-

krat prave fjorde ter se v morju podaljšuje v premnogih strmih in zelo romantičnih otokih.

Do ekstremnih višin se ne dvigajo gore v Jugoslaviji; so pa dovolj visoke, da imponirajo, in kažejo tvorbe prav tako silnih, drznih strmin (severna stena Triglava, Martuljkova skupina, Durmitorjeve stene, Nežilovske Karpe i. dr.), kakor se odlikujejo s širnimi visokimi planotami, tu kraško golimi, tam z gosto travo odetimi ter končno, v srednjih legah, z neizmernimi šumami pokritimi. Mikavnost je tem večja, ker so prehodi med predeli čudovito razlikoviti: od neposrednega skoka v navpične prepade do globokih dolin s slapovi in hudourniki pa do položne trate, po kateri se šetaš med pastirji in živino tja do mogočnih kmetij gorjancev. Pravih ledenikov v našem gorovju ni, razen prvih početkov pod Triglavom; a večnega snega je dovolj v osojnih ozebniških. Občudujemo pa povsod sledove ledeniške dobe v tvorbi dolin in imamo številna ledeniška jezera, to divno krasoto naših planin.

Lahko rečemo: v prirodnih planinskih krasotah je Jugoslavija na svojem ozemlju osredotočena mala Evropa.

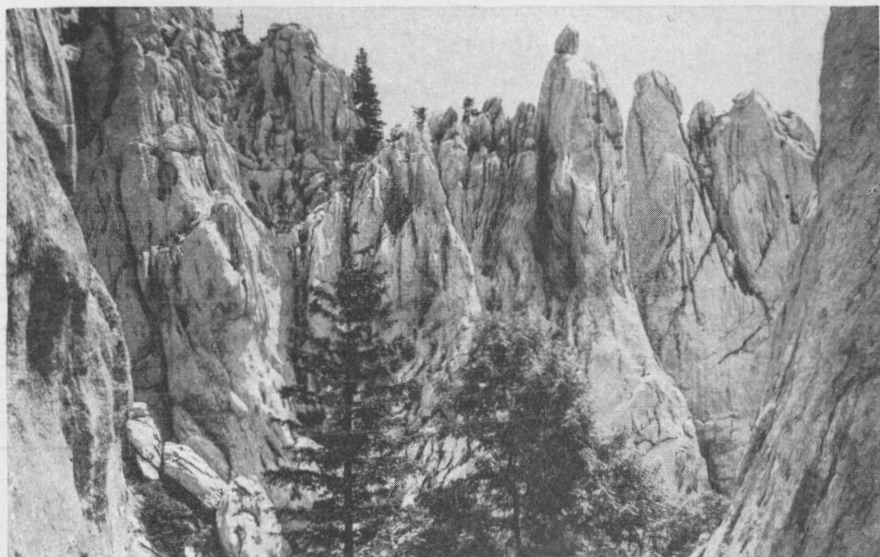
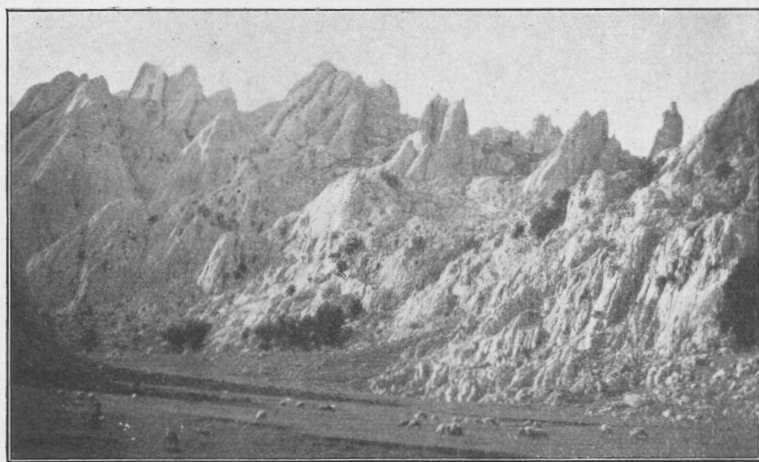

FOTO LJ. GRIESBACH.

BIJELE STIJENE: TORNJEVI OKO FRATARSKE BAŠČE.

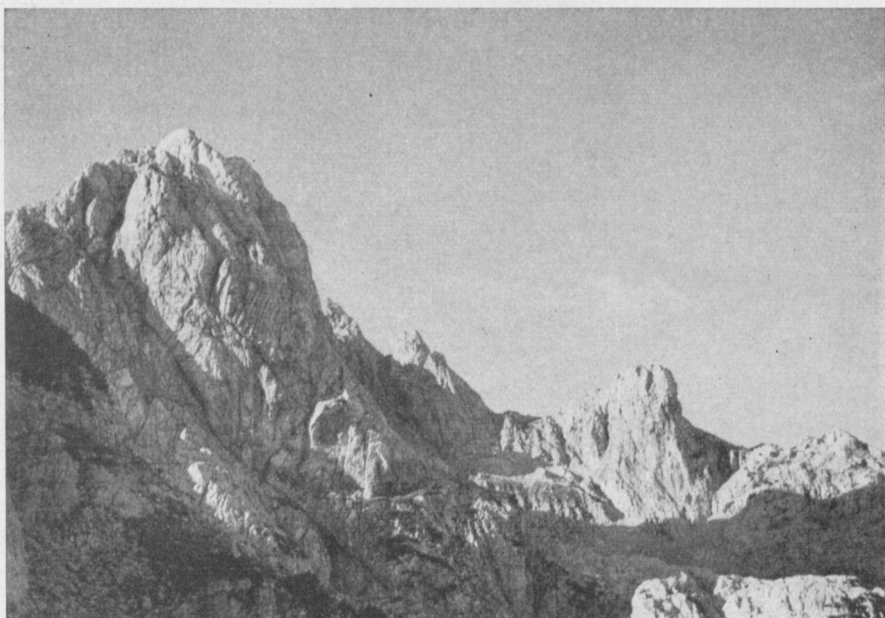

TULOVE GREDE (VELEBIT) S JUGA.

Zaradi omejenega prostora moremo samo po imenih navesti nekatere najvažnejše vrhove v naših planinah. Predelov izven mej naše države ne uvažujemo.

I. Alpe. 1. Centralne Alpe: Pohorje (Črni vrh 1543), Kozjak (Kapunar 1049). — 2. Apneniške Alpe: a) Karavanke s podaljškom: Kepa 2144, Golica 1836, Stol 2239, prelaz Ljubelj 1336, Peca 2114, Sv. Uršula 1696, Boč 980, Donačka gora 883. b) Ju-

lijske Alpe: Jalovec 2645, Mojstrovka 2332, Brisojnik 2547, Razor 2601, Škrlatica 2738, Špik v Martuljkovi skupini 2472, Stenar 2501, Triglav 2863, Rjavina 2532, Črna Prst 1844.
 c) Savinjske (Kamniške) Alpe: Storžič 2132, Grintavec 2558, Ojstrica 2349, Raduha 2065, Rogatec 1557, Menina 1449. č) Alpsko predgorje: Ratitovec 1562, Polhograjski Dolomiti — Tošč 1021, Mrzlica 1119, Gorjanci — Sv. Jera 1182, Zagrebačka gora — Medvednica — Sljeme 1035, Ivanščica 1061, Ravna gora 680, Fruška gora — Crveni Cot 539.
 II. Dinarsko gorstvo. Krim pri Ljubljani 1106, Goteniški Snežnik 1289, Velika Kapela — Bjelolasica 1533, Risnjak 1628, Velebit — Vaganski vrh 1798, Dinarski Troglav 1918.

VRŠACI PRENJA.

FOTO DR. A. BRILEJ.

Mosor 1342, Biokovo 1762, Čvrstica 2228, Trebević 1629, Romanija 1647, Vlašić 1943, Maglić 2387, Prenjplanina 2123, Orjen 1895, Lovćen 1759, Bjelašnica 2066, Durmitor 2522, Prokletije (Đaravica 2656, Bjelić — Maja Rosit 2522).

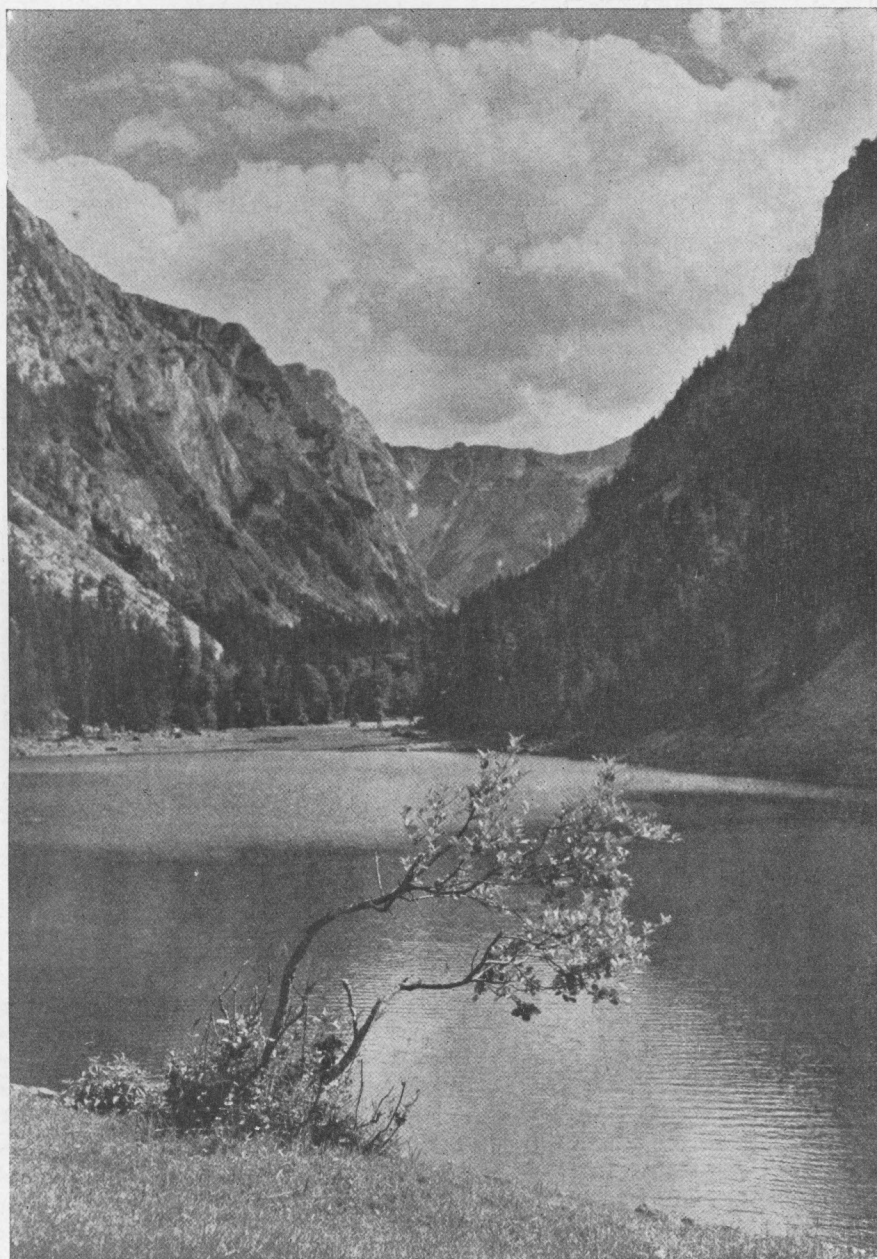
III. Šarsko-Pindsko gorstvo: Šarplanina — Turčin 2702, Ljuboten 2496, Korab — Golemi Korab 2764, Galičica 2255.

IV. Rodopsko gorstvo: Belasica 1880, Osogov — Rujan 2252, Jakupica — Solunska Glava 2540 — Karadžica 2473, Skopska Crna gora 1651, Perister 2600, Kajmakčalan 2521.

V. Balkansko gorstvo: Stara Planina — Midžor 2169, Suva Planina 1637, Rtanj 1566.

B. SAVEZ PLANINARSKIH DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE.

1. Planinarstvo u zapadnom i sjeverozapadnom delu Jugoslavije svestrano je razvijeno, udomaćeno, čak popularno. U alpskom predjelu napose sve su planine do najviših čuki pristupačne željeznicom sa svih strana do podnožja, na bila i vrhove pak vode putevi, brižno markirani, izrađeni, na opasnim mestima osigurani čukljima te užetom. Velik broj udobnih planinskih kuća i gotovo hotelskih domova svuda u razmaku od dva do četiri sati planinaru nudi sve što mu treba za stan, jelo i piće, tako

SUŠIČKO JEZERO (DURMITOR).

FOTO DR. BR. GUŠIĆ.

ljeti kako naskoro u svima također zimi. Planinar neka se brine samo za snažnu obuću, dobro odjelo, okovan štap. — U drugim predjelima Jugoslavije, što dalje prema jugu i istoku, tim više treba da se planinar sam brine za put i opskrbu. — Čitavo planinarstvo u zemlji prepušteno je privatnoj inicijativi društava, kojih svako se stara za svoj uzajamno određeni teritorij.

Za alpski dio izdalo je Slovensko Planinsko društvo naročite planinske, jeftine zemljevide (Julijske Alpe, Kamniške ili Savinjske Alpe, Karavanke, Škofjeloško pogorje); Turistovski klub Skala zemljovid Triglav-Škrlatica; R. Badjura praktične

FOTO DR. BR. GUŠIĆ.

BEZIMNI VRH (DURMITOR) IZ ALIŠNICE.

vodiće: Slovenija (srbskohrvatski i njemački), Triglav, Pohorje, Kozjakovo pogorje, Zavsavje, »Sto izletov po Gorenjskem, Dolenjskem in Notranjskem«; »Izleti po Karavankah«; Zimski vodnik po Sloveniji. — Najpače za visoko i plezalno planinstvo u Sloveniji je klub »Skala« izdao tačne upute (opis, slike, reliefi, karte) u knjizi »Naš alpinizem«.

Za Velebit izdalo je Hrvatsko Planinarsko društvo opširan »Planinski vodić po Velebitu« (dr. Jos. Poljak), za Plitvička jezera poseban vodić (Dragutin Pavlić). Planinarska društva u Sarajevu izdala su zajedno vodić »Kroz planine Bosne i Hercegovine« (Jovo Popović). O Fruškoj gori imamo geografsku mapu.

2. Planinarska društva tvore (ukupno): jedno kulturno udruženje, potpuno nezavisno i van svake politike ili partijske akcije, t. j. Savez planinarskih društava Kraljevine Jugoslavije. Sjedište Saveza je u Ljubljani, na sjedištu naj snažnije jedinice njegove, Slovenskog Planinskog društva.

Svrha je Saveza prema »Pravilima«, da nastoji oko što većeg i intenzivnijeg razvitka planinarstva i da sakuplja oko sebe nacionalna planinarska društva u Jugoslaviji, da zastupa interese planinarstva prema vlastima i inostranstvu, da stvara i uzdržava

također veze sa planinarskim društvima u inostranstvu, osobito sa slavenskim. Prema tome naš Savez stupio je u »Asociaciju slovenskih turističkih društava« zajedno s Klubom československých turistů u Pragu, z Blgarskim turističeskim Sjuzom u Sofiji i Polskiem towarzystwom Tatrzańskiem u Krakowu.

Odmah posle ujedinjenja naše Kraljevine postojeće planinarske organizacije u Jugoslaviji, t. j. Slovensko Planinsko društvo i Hrvatsko Planinarsko društvo, pristupile su nacrtu udruženja svih jugoslovenskih planinara. Sporedno sa razgovorima radilo se na tome, da se za celu teritoriju države osnivaju planinarska društva. Uz 1. najstarije planinarsko društvo, Hrvatsko Planinarsko društvo (utemeljeno

FOTO DR. BR. GUŠIĆ.

KRAJSNIČKE PLANINE (PROKLETIJE) IZ BJELIČA.

1874 g.) te 2. najjače, Slovensko Planinsko društvo (1893) poživilo se 3. Srpsko Planinsko društvo (1921); nastala su nova: 4. »Romanija« u Sarajevu (1919), 5. Društvo Planinara za Bosnu i Hercegovinu (1921), 6. Turistovski klub »Skala« u Ljubljani (1921, u prvom redu penjački smoter), 7. Društvo za unapredjenje planinarstva »Kosmos« u Sarajevu (1922), 8. Društvo Planinara »Fruška gora« u Novom Sadu (1924), 9. Društvo Planinara »Runolist« u Zagrebu (1925), 10. Turistički klub »Sljeme« u Zagrebu (1925) i 11. Društvo za unapredjenje turizma »Jug« u Skoplju.

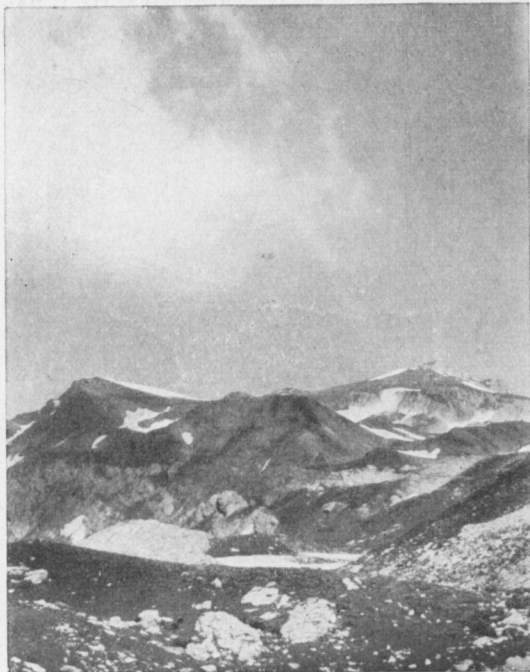
Iza I. kongresa Saveza, održanog 17. jan. 1926 g. u Zagrebu (na osnovu »Pravila«, odobrenih od Ministarstva unutr. 27. nov. 1925), do IX. kongresa u Ljubljani — 28. jun. 1933 — po »Pravilima« ove godine primljena su u Savez pomenuta 11 društva; broj je ostao do desetogodišnjice, do zadnjeg (X.) kongresa, 1. i 2. sept. 1935 u Dubrovniku, bez promjene.

Savez publikovao je za godinu 1934 posebice svoj »Kalendar«, gdje se nalaze svi podaci o ustroju i delokrugu Saveza.

3. Ovdje reprodukujemo samo nešto najnovijih statističkih podataka (za godinu 1935):

Slovensko Planinsko društvo: broj članova 8331, omladinaca 1779; podružnica 29; sekcija 11; sednica (samo Osrednje društvo) 127; nesreća 10; predavanja 18; planinskih kuća i domova, oskrbovanih ljeti i zimi 41, ljeti 55; soba 404; kreveta 1010; zajedničkih ležaja 828; posetioca 87.718.

Hrvatsko Planinarsko društvo: članova 7391; podružnica 52; sekcija 9; nesreća 1; predavanja 23; kuća i domova, ljeti i zimi 8, ljeti 3; skloništa 8; soba u kućama 66, u sklon. 10; kreveta u kućama 106; u sklon. 3; zajedničk. ležaja u kuć. 327, u sklon. 108; posetioca 15.663.

Fruška gora: članova 3102; omlad. 653; podružn. 13; sekcija 9; predavanja 10; plan. kuća 7 (ljeti i zimi); sklon. 2; soba 30; kreveta 124; posetioca 16.860.

Runolist: član. 1456; podružnica 1; sekcija 3; nesreća 1; predav. 5; kuća 1 (ljeti i zimi); sklon. 2; soba 9 (u kući), 2 (u sklon.); kreveta 19; zajedn. ležaja 26; posetioca (?).

Romanija: član. 700; omlad. 50; podružn. 2; sekcija 1; predavanja 2; kuća (lj. i z.) 3; soba 30; kreveta 66; posetioca 17.200.

Dr. planinara u Bosni i Hercegovini: članova 815; omlad. 103; podr. 7; sekcija 4; nesreća 1; predav. 4; kuća 2 (lj. i z.), 1 (lj.); sklon. 5; soba 42 (u kući), 10 (u sklon.); kreveta 46; zajedn. ležaja 138 (u kući), 54 (u sklon.); posetioca 8596.

Srpsko planinsko društvo u Beogradu: član. 640; omlad. 126; podružn. 6; sekcija 4; kuća (lj. i z.) 2; soba 24; kreveta 155; zajedn. ležaja 80; posetioca 3019.

Jug, Skoplje: član. 711; sekc. 13; predav. 16; kuća 3; sklon. 1; soba 7; krev. 60; posetioca 607.

FOTO DR. J. PRETNAR.
KORAB.

Skala, Ljubljana: član. 352; podr. 2; sekc. 6; sednica (matice i podružn.) 73; predav. 18; kuća 2 (lj. i z.), 1 (lj.); sklon. 1; soba 6; kreveta 12; zajedn. lež. 58; posetioca 3878.

Sljeme, Zagreb: član. 291; omlad. 19; podr. 1; sekc. 1; predav. 1.

Kosmos, Sarajevo: član. 280; podr. 1; sekc. 1; predav. 3; kuća (ljeti) 2; soba 6; kreveta 4; zajedn. lež. 65; posetioca 932.

Ukupan broj: članova 23.761; omladinaca 2730; podružnica 123; sekcija 49; nesreća 14; predavanja 94; kuća i domova 69 (ljeti i zimi), 62 (ljeti); skloništa 19; soba 623 (u kućama), 23 (u skloništ.); kreveta 1602 (u sob.), 3 (u sklon.); zajedn. ležaja 1601 (u sob.), 117 (u sklon.); posetioca 155.473.

Sestavil Dr. Josip Tominšek,
urednik »Planinsk. Vestnika«
v Mariboru

AL. LUTONSKÝ:

ČESKOSLOVENSKÉ HORY

Nízke Tatry.

Charakter československému horstvu dal karpatský stredoeurópsky oblúk, na ktorý sa pripojuje skupina Sudetského horstva. Preto má Československo také množstvo prírodných krás a menovite krás tak rozličného charakteru.

Kým sudetské zeme majú horstvá až na výnimky bez príkrých úbočí, v centrálnom oblúku karpatskom Vysoké Tatry tým väčmi vynikajú svojimi strmými výšinami.

Západné kraje Československa majú štátnu hranicu v horstvách Šumavy, Krušných Hôr a Krkonoš. Keďže hlavným mestom štátu je Praha, je samozrejmé, že najbližšie položené hory majú podľa toho i početnú návštevu.

Východne od Prahy v horských skupinách nasleduje Českomoravská vysočina a od nej na sever postupuje na Morave pásmo Jeseníkov a Bezkýd. Menšie horské skupiny krásu zeme dopĺňujú.

Najväčšej krásy dožijete sa však pri návšteve karpatskej oblasti, ktorá postupuje Slovenskom. Od Devína najsamprv začínajú Malé Karpaty, ktoré severnejšie naväzujú na Bezkýdy, aby potom prešli do Malej a Veľkej Fatry. Liptovské hole sú pokračovaním do centra Karpat — Vysokých Tatier. V tomto oblúku preteká najdlhšia slovenská rieka Váh, ktorá umožňuje vodné športy, hlavne kanoistiku. Kratšia, ale nie menej vý-

znamná je rieka Hron zpod Nízkych Tatier a Hornad.

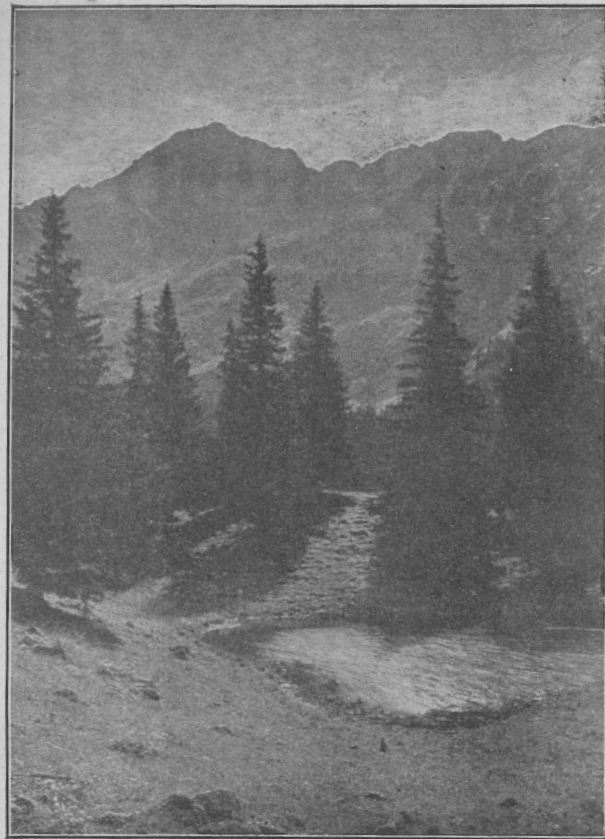
Vysoké a Nízke Tatry, Slovenské Krušnohorie, Slovenský kras a každá iná horská skupina na Slovensku majú samostatný význam, ktorý v krátkom opise nemožno ani vyličiť.

Keďže práca Klubu československých turistov je rozdelená na všetky horstvá v celom štáte, možno jej venovať len prehľad. Treba však použiť príležitosti a aspoň najväčšie horstvo, pýchu celého štátu, Vysoké Tatry, lepšie predstaviť.

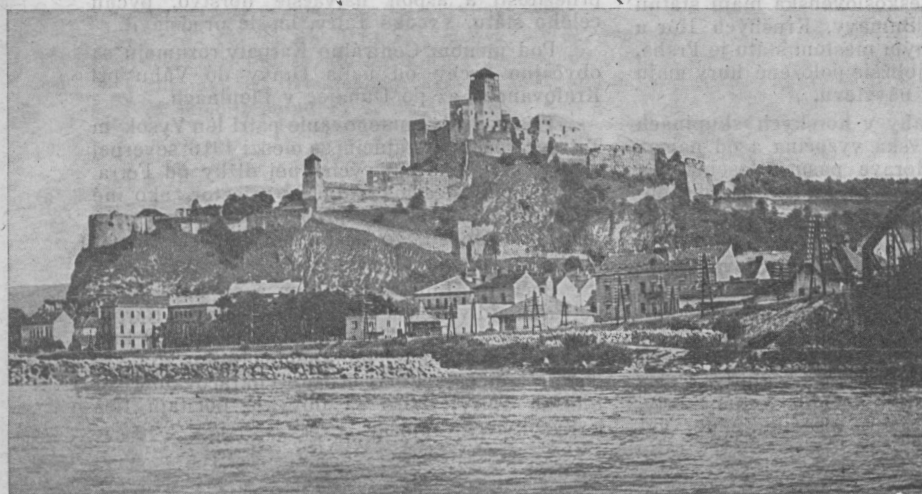
Pod menom Centrálne Karpaty rozumejú sa obyčajne vrchy od ústia Oravy do Váhu pri Kraľovanoch až po Dunajec v Pieninách.

Prísne vzaté pomenovanie patrí len Vysokým Tatrám, rozprestierajúcim sa medzi 49° 6' severnej šírky a 37° 35' i 38° východnej dĺžky od Ferra. Nezaujímajú síce tak rozľahlý priestor, ako iné európske horstvá, ale pri svojej rozlohe majú toľko zvláštností, že sa im iné pohoria rovnáť nemôžu.

Počínajú Liliovým sedlom a čo najveľkolepejšia a najdivokejšia skupina Centrálnych Karpat tiahnu sa v dĺžke 26 km, zaujímajúc 260 km² priestoru a 450 km³ hmotného obsahu. Na východe končia sedlom Kopa. Pokračovaním sú Bielske Tatry, ktoré sa obvykle počítajú tiež k Vysokým Tatrám.

Vysoké Tatry: Temné Smrečiny.

Trenčín — Hrad.

Najvyšším štítom je Gerlachovský štít 2663 m. Za najkrajšie vyhlídkové miesta sa považujú: Rysy, Východná Vysoká, Sedielko a Široká.

Najväčšie jazero u nás je Štrbské pleso, najvyššie je Vyšné Furkotské pleso (Wahlenbergovo) 2154 m, najhlbšie u nás je Veľké Hincovo pleso 52 m.

Botanikovia napočítali, že i pri pomerne malom priestore je tu asi 3050 druhov rastlín.

Zo zveriny najrázovitejší je kamzik a svišť. Početná je zverina vysoká i nízka, veľmi zriedkavo sa vyskytuje medveď a neznámym sa stal vlk.

Obyvateľstvo od juhu a východu sú Slováci, vo Spiši v značnom počte žijú i Nemci. Na severe Poliaci.

Letoviská boli kedysi len pod Tatrami v doline Popradu a v dnešnej výške sa začaly budovať neskoršie. Starý Smokovec bol založený r. 1795.

Tatranská električná dráha bola postavená r. 1909—1911. Dnešné tatranské letoviská rozprestierajú sa od 900 do 1444 m od Troch Studničiek cez Krivánske pleso, Štrbské Pleso, Vyšné Hágy, Tatr. Polianku, Nový, Starý a Dolný Smokovec do Tatr. Lomnice, Kežmarských Žlebov, Tatr. Kottiny a Ždiaru.

Kúpeľné miesta vo Vysokých Tatrách sú predmetom záujmu tak kruhov turistických a horolezeckých, ako kúpeľných, ktoré tu nachodia ľudové penzióny až do luxusných hotelov.

Denný pobyt v strednom podniku v Tatrách stojí 35 až 50 Kč, pobyt v luxusných hoteloch 60 až 90 Kč za osobu a deň. Pri návšteve Tatier vystúpite na železničných staniciach Štrba alebo Poprad—Veľká.

Z hlavného mesta štátu je denne dva razy priame rýchlikové spojenie. Večer nasadnete v Prahe a ráno vystúpite v Tatrách alebo tú istú cestu vykonáte cez deň, aby ste sa potešili krásnym kaleidoskopom rôznych krajov Československého štátu.

Podobne i z [Bratislavy, hlavného mesta Slovenska máte do Vysokých Tatier dva razy denne priame rýchlikové spojenie. Výhodné je použiť k ceste do Tatier vlaku a naspäť cez Bratislavu loďou po Dunaji sa vrátiť.

Z východných krajov najlepšie je voliť k návšteve Tatier Košice, odkiaľ trvá cesta rýchlikom len pol druhej hodiny.

Kúpeľné miesta tatranské spojuje elektrická železnica, ktorá má východisko v Poprade, vedie do Smokovca a ďalej na Štrbské Pleso, kratšia spojka na východ do Tatranskej Lomnice.

Popri tom podtatranská autosilnica „Cesta Slobody“ umožňuje automobilizmus na vzdialenosť 60 km pod celými Tatrami medzi jednotlivými kúpeľnými miestami.

Do tatranských dolín vedú značené chodníky. Celými Tatrami po južnej strane vedie turistická cesta „Magistrála Klubu čs. turistov“, ktorá na dĺžku 50 km spojuje najkrajšie tatranské jazerá a vyhliadkové končiare.

V celku 14 turistických chát, najvyššia pod Rysmi vo výške 2288 m umožňuje horolezectvo i turistiku.

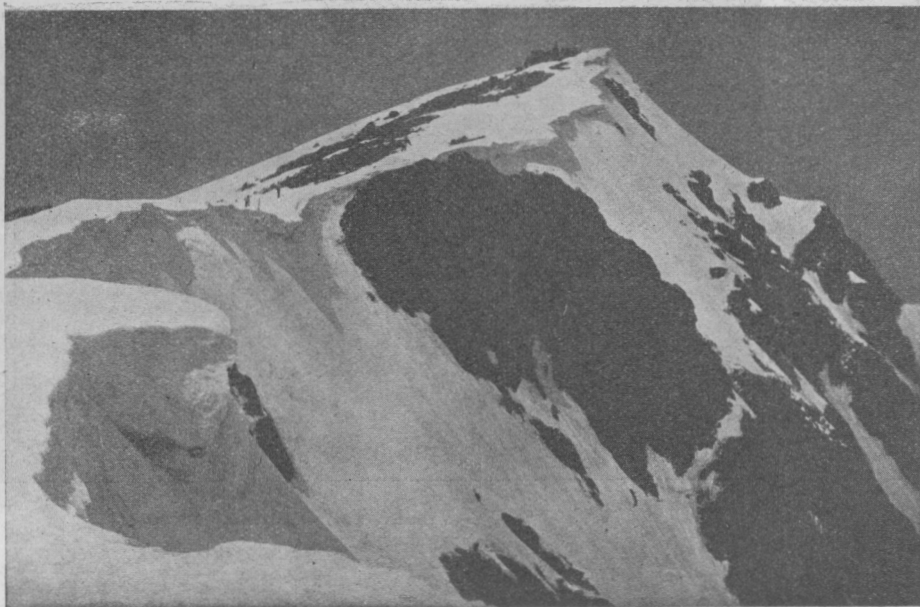
Značenie, orientácia a turistická práca vo Vysokých Tatrách je sústredená v Tatranskej komisii Klubu čs. turistov, ktorá má sídlo v Novom Smokovci. Pozostáva z 12 odborníkov a predsedu, ktorí majú po ruke náležite vybavený sekretariát.

Organizácia turistiky i záchrannej služby, podobne ako vodcovstvo majú v tejto ustanovizni pevnú oporu a Klub československých turistov spoľahlivý útvar.

Turistické mapy z Tatier so zakreslenými farbistými značkami, vydávanie turistickej literatúry a pravidelné redigovanie krásneho časopisu „Krásy Slovenska“ má svoj pôvod v Hlavnom stane tatranskej komisie v Novom Smokovci. Tam možno dostať pri akýchkoľvek zájazdoch do Tatier i podrobné informácie a plán jednotlivých ciest.

Vysoké Tatry: Vysoká so Svišťového štítu,

Nízke Tatry:

Žumbier.

Lipt. hole: Banfkov, Tri Kopy.

Vysoké Tatry: Štrbské pleso.

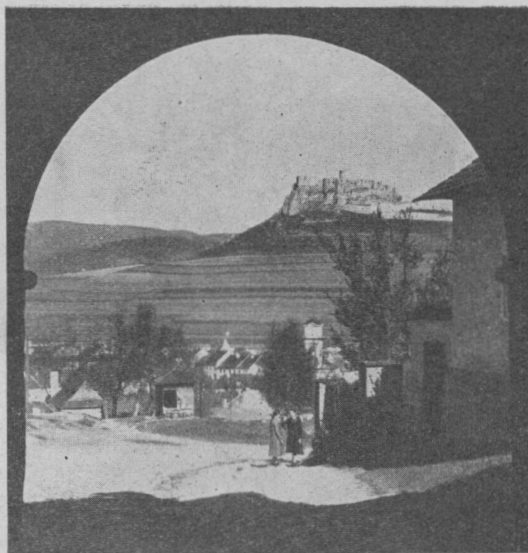

Klub československých turistov

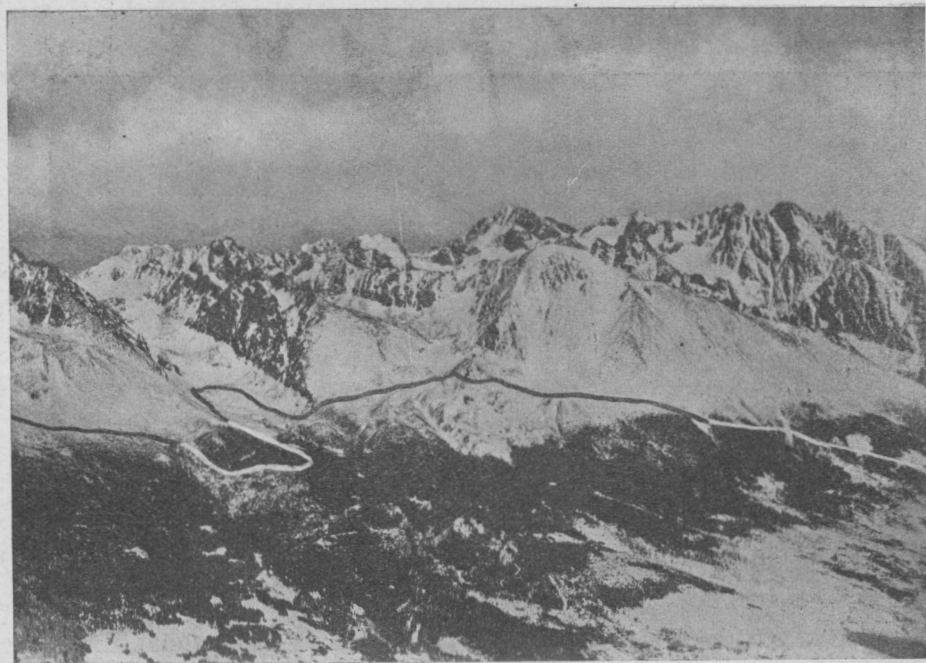
Československo má 14,000.000 obyvateľov a na tento počet sdružuje Klub čs. turistov (KČST) v 376 odboroch dovedna 123.166 členov.

Pomerne veľký počet členov vyplýva z vrodenej snahy obyvateľov poznať čo najviac prírodných krás tak svojej vlastnej otčiny, ako aj najbližších slovanských štátov alebo dokonca celej Európy a zámoria.

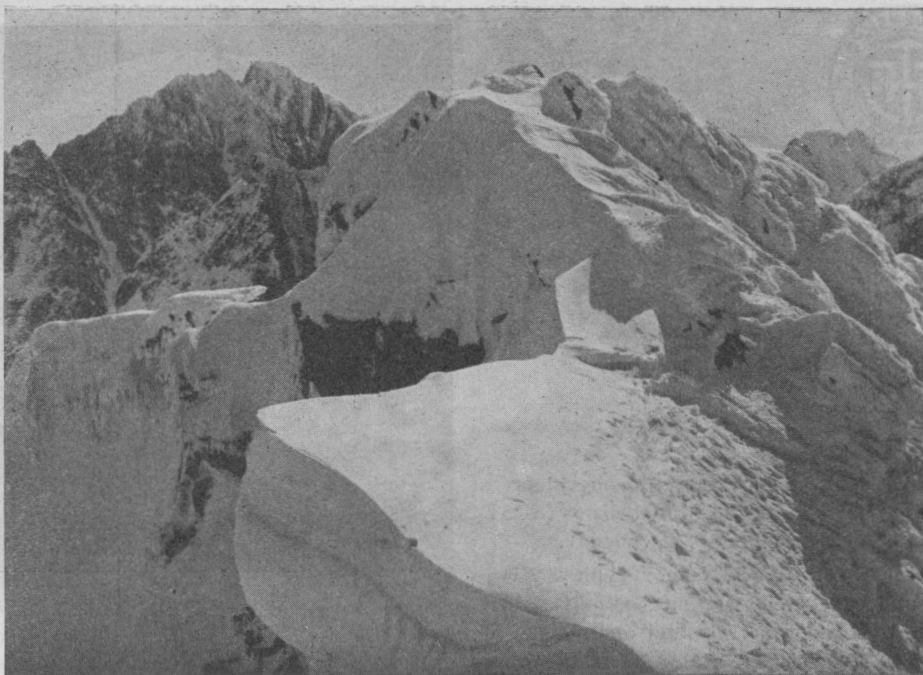
Od r. 1888, keď Klub čs. turistov bol založený, vzrastá počet členstva každoročne, takže dnes odbory sa sdružujú v jednotlivé župy, ktorých je 34, aby tak lepšie mohli vykonávať

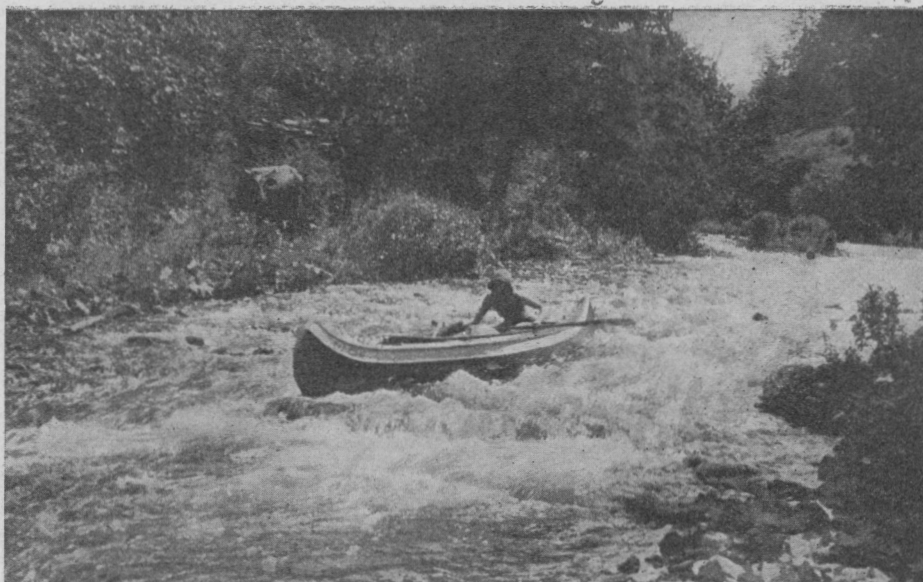
Spišský hrad.

Vysoké Tatry: Magistrála KČST.

Vysoké Tatry: Sedlo Váha.

Čierny Váh.

svoje poslanie. Tak na pr. oblasť horstva Bezkydy má župu Pobežkydskú, oblasť Krkonoš župu Krkonošskú, východné Slovensko župu Východoslovenskú atď. Rôznorodosť turistiky československej vidieť najlepšie z toho, že každý druh športu je už dnes v Klube čs. turistov zastúpený. Pôvodná pešia turistika rozšírila sa postupne o cyklistiku, zimné športy vyvolali samostatný odbor lyžiarsky, rieky a voda odbor vodácky, motorizmus motosekciu, horolezectvo skupinu horolezeckú. Jednotlivé skupiny podľa toho, aké športy vykonávajú, volajú sa potom „Vodáci KČST“, alebo „Lyžiari KČST“, „Cyklisti KČST“ a podobne.

Už od r. 1890 organizuje Klub čs. turistov pre svoju mládež nocľahárne, ktoré čo do počtu sú na prvom mieste v Európe. Tým sa dostáva do Klubu čs. turistov mládež, ktorá je sdružená ako „Dorast KČST“ a neskôršie vstupuje do radov výkonného členstva. V poslednom čase na pr. bola uzavretá dohoda so Sväzom skautov o spolupráci mládeže, ktorá po odchode zo skautských táborov vstupuje medzi členstvo KČST.

Podľa štatistiky za rok 1935 mal Klub čs. turistov 814 nocľahárňí, ktoré mali 9489 postieľ. Použilo ich celkom 98.055 osôb.

Samostatný kus činnosti je venovaný ochrane prírody a prírodných pamiatok. Klub čs. turistov je majiteľom najväčšieho počtu hradov v Československu, ktoré v značnej miere zreštauroval a zachováva budúcim generáciám.

Československé jaskyniarstvo má tiež veľkého priaznivca v Klube, lebo začiatky prác

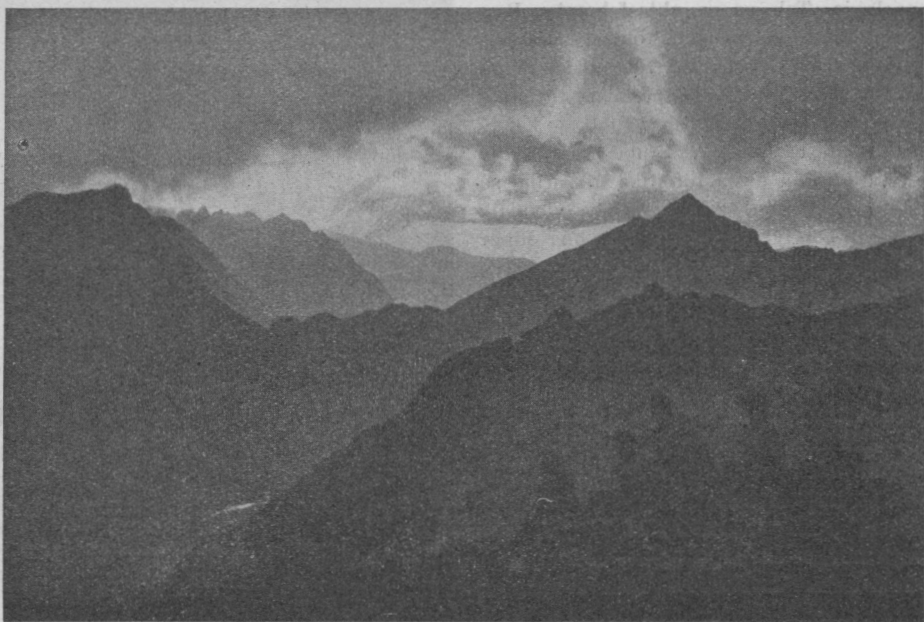

Bielske Tatry.

v jednotlivých jaskyniach vždy napomáhal. Je výhradným vlastníkom jednej z najkrajších jaskýň v Československu, Domice, je najväčším spoluvlastníkom jaskýň Demänovských a v značnej miere i vlastníkom v Moravskom Krase. Ďalšie jaskyne Jasovskú a Bielsku má v dlhoročnom prenájme.

Jaskyňa Domica.

Vysoké Tatry: Triumetál, Kôprovský štít.

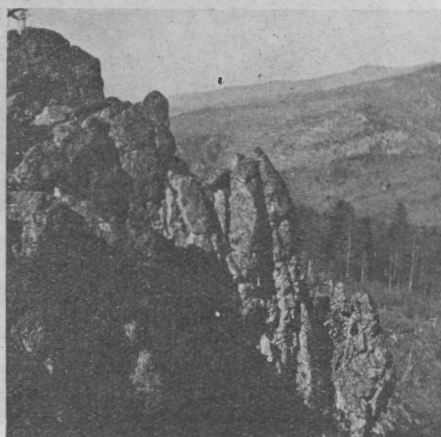
Turistická literatúra, vydávaná odbormi jednotlivce, alebo Klubom ako celkom, značí už veľkú knižnicu sprievodcov, máp a brožúr.

Pravidelne za spolupráce Klubu vychodí obrázkový týždenník *Letem Světem*, samostatne vydáva „Časopis Turistů“ a priamo v Tatrách jeden z najlepších časopisov „Krásy Slovenska“, ktorý v XV. ročníku vychodí v Novom Smokovci.

Majetok, ktorý investoval Klub do chát a útulní, alebo do ciest, reprezentuje čiastku viac miliónov. Bezmála do 100 chát, útulní a reštaurácií je priamo v majetku Klubu alebo v dlhoročnom nájme.

Podľa došlých zpráav za rok 1935 bolo označovaných znova 2.624 km ciest a opravené boli značky v dĺžke 10.037 km. Orientačných tabuliek vyvesilo sa len r. 1935 2.194.

Najlepšie však Klub čs. turistov vynikne v čísliciach účtových. Rozpočet centrály, tedy ústredného výboru na rok 1936 vykazuje spotrebu 2,091.682 a záverečné účty za rok 1935 v účte rozvažnom na strane aktív položku 13,809.469 Kč. V tom nie sú položky ostatných 376 odborov, ktoré vykazujú najmenej ešte raz také číslice.

Fatra: Buchľovské skaly.

СТО И ПЕТДЕСЕТЪ ГОДИНИ ПЛАНИНАРСТВО

Преди сто и петдесет години — на 8 август 1876 година — Жакъ Балма, овчарчето отъ Шамони, стъпи за пръв път на най-високия европейски връхъ Монбланъ. Лѣто-числението на модерния алпинизъмъ започва отъ тази дата, защото това изкачване бѣ като сигналъ за общо настѣпление къмъ планинитѣ, въ което непрекъснато земнитѣ снѣжни първенци навеждаха чела подъ неустрашимия напоръ на човѣка. Отъ Жакъ Балма до филма „Бури надъ Монбланъ“ — вълшебното творение на д-ръ Фанкъ въ наше време — е скрита историята на едно безспирно развитие, взело въ нашитѣ години формата на всеобщо поклонение.

Следващата история за първото изкачване на Монбланъ е извадка отъ единъ рефератъ на известния вече на нашитѣ четци алпийски писател Оскаръ Ерихъ Майеръ.

Най-голѣмото откровение, отдало се на природата въ Алпитѣ, е върха, на когото хората дадоха простото име „Бѣлия връхъ“ — Монбланъ.

На неговитѣ ледници и фирнови склонове започна историята на алпинизма и въ тѣсна връзка съ това историята на вкуса къмъ романтично-героичното въ природата.

Още въ 1500 г. Монтенъ въ своитѣ „*Impressions de voyage*“ пише: „Надъ Шафхаузенъ Рейнъ се натѣква на скали, които го пречупватъ, още по-нагоре на още по-голѣми скали, при които образува водопадъ, необикновено шумящъ и пѣнливъ. Това прекъсва плаването по тази рѣка“. „*Voilà son impression*“, забелѣзва Дюри. Времето нѣмаше още ухо за силнитѣ гласове на природата.

Класически примѣръ за измѣняване на вкуса ни дава Таверниеръ, думитѣ на когото се ценѣха тогава. Той славя като най-предѣлното мѣсто на свѣта, което е видѣлъ нѣкога, горната част на Женевското езеро, една преценка, съ която лесно може да се съгласимъ. Но ние днесъ гледаме презъ блестящата повърхност на езерото, презъ влажния

и плесенясалъ замѣкъ Шилъонъ върху остритѣ зѣбери на *Dent du Midi* и вѣчния ледъ на планинитѣ около Голѣмия Санъ Бернардъ. Таверниеръ срещу това отвърща своя погледъ на негостоприемнитѣ планини, за да радва погледа си съ зеленитѣ хълмове на отсрещния брѣгъ, съ бѣлитѣ кѣщици на богатото население и земя.

Така спѣше и богатството на Монбланъ тогава, още неоткрито за човѣчеството, докато думата на единъ човѣкъ не отвори нова епоха въ историята на човѣчеството, единъ човѣкъ, роденъ подъ Монбланъ, чийто паметникъ днесъ стои въ родния му градъ и отъ думитѣ на когото лѣха модерно схващане на природата: Жанъ Жакъ Русо.

Дойде времето, когато природата сама заговори и Монбланъ прѣсна вестъта за себе си и въ равнината, кѣдето не го познаваха — защото само шамонийцитѣ го наричаха бѣлата планина — хората на полето го познаваха като проклетата планина, Монтъ Моди, по леденитѣ склонове на която не расте лозата.

Първи туристи посещаватъ Шамони. Тѣ биватъ забравени. Едва англичанитѣ Уиндхѣмъ и Пококъ (1741) скѣсватъ лентата. Облѣчени съ комични костюми въ една весела компания — Уиндхѣмъ като индийски главатаръ — въорѣжени до зѣби, като че навлизатъ въ дивашка земя — тѣ достигатъ отсрещния на Приборе манастиръ. Отъ веселия излетъ, обаче, Уиндхѣмъ напечатва сериозни впечатления, които създаватъ интереса къмъ Монбланъ. Настѣпва времето, когато посещението на Шамони става мода и отъ тамъ се пишатъ писма:

„*J'ai fait l'ascension du Montblanc jusqu'au — Montenvers*“.

А че Монтанверъ е само 1900 м. високъ зеленъ връхъ, че даже не е по-пѣтя за Монбланъ — това не смущаваше въдушевлението.

Въ фантастично увлѣчение художникътъ Бури грабва тоягата и се бори цѣль животъ за бѣлия великанъ — напраздно. Като уморенъ старецъ съ бѣли коси сѣнува той още отъ своя прозорецъ за приказния замъкъ на савойските Алпи и мечтае, че е изкачилъ върха.

Но въ 1760 год. въ Шамони идва цюрихския професоръ, естественикъ и физикъ Орасъ Бенедиктъ де Сосюръ — Монбланъ става единствена целъ въ неговия животъ. Напраздно убеждава той мѣстнитѣ овчари да го придружатъ нагоре — никой не се съгласява. За да ги подтикне нагоре той обещава голѣма парична награда на победителя на Монбланъ. И това напраздно — цѣли 20 години никой не желяе да използва възнаграждението. Последния неуспѣшенъ опитъ правятъ Сосюръ и Бури заедно въ 1785 год. и следъ като построяватъ първата планинска хижа на Грандъ Жорасъ, върхътъ остава непобеденъ.

Ала въ 1786 г. съ Монбланъ се заема единъ човѣкъ, достоенъ да развенчае върха и да го нарече свое притежание.

Да се върнемъ 150 години назадъ.

30 юний 1786 г. Отъ Монтанъ де ла Котъ слиза единъ човѣкъ съ изгорѣла кожа и окжсани дрехи: две нощи е спалъ горе въ скалитѣ, цѣль день е билъ самъ между прѣспитѣ на Монбланъ и грамаднитѣ пукнатини на неговитѣ ледници. И този пѣтъ бѣлиятъ връхъ бѣ по-високъ отъ неговата желѣзно възправена воля.

При първитѣ къщички на Шамони го срещатъ трима души съ брадви, вѣжета и тояги: Каша, нареченъ козата, Франсоа Пакаръ и Жозефъ Карие, трима отъ най-добритѣ водачи на него време. И почти задавено ги пита слизачия, като че нѣкой безъ право стѣпва въ неговото царство. „Какво търсите тамъ горе?“ — „Една коза ще търсимъ“, е лаконичския отговоръ. . . Той вдига само рамене, хвърля имъ подозрителенъ погледъ и хуква надолу. Но изведнажъ се обръща назадъ и имъ извиква: „Г-нъ Сосюръ е обещалъ награда на този, кой-

то изкачи Монбланъ, а да се търси една коза, човѣкъ не се въоръжава така много“.

Въ къщичката той влиза съ внезапно решение. Жена му — която често живѣе съ страхъ за скитащия по две седмици изъ планинитѣ, безъ да ѝ казва кжде, мжжъ — зарадвана го посреща. Но нѣзнатата радостъ е прибързана: той иска нова риза, храна. За единъ мигъ той се хвърля върху сеното, после скача и се втурва въ нощта следъ тримата.

Третата нощъ, която ще прекара на скрито — но горе свети на месеца бѣлия куполъ на Монбланъ.

Това е 24-годишниятъ Жакъ Балма.

1 юлий, 1786 год. — На четирмата души се отдаде да стигнатъ до Коль дю Домъ, между Монбланъ и Домъ дю Гуте. Тукъ тримата водачи, които се признаха за победени — поискаха да починатъ. Бѣше вече следъ обѣдъ, а тѣхъ ги примамваше само златото на Сосюръ. Тѣхния духъ угасна при вида на 600 м. фирнова стена. Само четвъртиятъ остави своята раница и започна съ тоягата да избива стѣпки по ледената стена. Жакъ Балма бѣ първиятъ човѣкъ, чийто погледъ слезе отъ билото Босъ въ дълбочината, за да се спре едва на Гласие де Миажъ. Но и този погледъ не го върна: той възсѣдна рѣба и започна да се хлѣзга нагоре, докато неговата острота, мощта на впечатленията върху самотника и бѣлия куполъ, който все още оставаше въ далечината, не го сломиха. Той слѣзе на склона обратно и намѣри своята раница, но неговитѣ спжтници ги нѣмаше! Оставенъ самъ надъ 4,000 м. въ най-голѣмата фирнова областъ на Алпитѣ, въ късенъ следобѣдъ, единъ човѣкъ, който е прекаралъ две нощи въ скалитѣ, а презъ третата е вървѣлъ — би трѣбвало да се очаква, че той ще направи последни усилия непременно да се изкубне отъ леда преди настѣпването на нощта. Но става невѣроятното: Балма не се признава за победенъ, той продължава борбата. Ако тукъ не върви — ще опита другаде. И той слиза върху Гранъ Плато и го пре-

минава до пукнатината, която опасва върха. На едно място остатъци от лавина сж направили мостъ, той преминава по него и започва отново да прави стъпки въ 500 м. стена. И действително нему се отдава презъ тукъ да достигне североизточното рамо на Монбланъ отъ който го дѣлятъ само 200 м. по полегатъ снѣженъ склонъ.

Тайната на Монбланъ бѣше разбулена.

Слънцето залѣзе и една буря докара сиви снѣжни облаци отъ Италия. Балма слѣзе въ мъгла по своитѣ стъпки и потърси въ нощта да премине по мостапукнатината. Когато, обаче неговиятъ кракъ потъна въ праздно, той го изтегли и каза: „За днесъ е достатъчно“ — хвърли раницата върху снѣга и чака така — на 4,300 м. до сутринята.

Но тази нощъ ангели трѣбва да сж го пазили. Снѣгътъ падаль на едри парцали и щѣлъ да го засипе. Ужасенъ студъ сковаваше коститѣ на нещастния човѣкъ. Студъ, буря, снѣгъ, умора разкъсваха силитѣ му. Но съзнанието за голѣмата опасностъ и страха отъ нея му бѣха спестени: надъ него висѣха прѣспитѣ на стрѣмния склонъ, който въ по-късни години взема толкова много жертви — Жанъ Балма стоеше въ единъ лавиненъ улей.

Отъ всички страни въ тази нощъ ре-вѣха лавини, само стената на „ансиенъ пасажъ“ затвори своя змей: защото тамъ долу стоеше единъ човѣкъ, който въ борбата си така удари смъртѣта въ лицето, че самата тя уплашено се отдръпна назадъ.

И когато най-последъ тази четвърта и най-страшна нощъ утрината настѣпи, снѣгътъ и снѣжната буря победени се отеглиха. Но и Балма бѣше смъртно уморенъ. Наистина въ него просвѣтна мисльта отново да се катери, за да изкачи върха самъ, но той чувствуваше, че и неговитѣ сили иматъ граница. А тѣ му стигнаха да го доведатъ до Шамони. Ослѣпенъ отъ блѣска на снѣга и уморенъ до смъртъ, се трѣшна той

върху сеното и спа 24 часа въ безсъз-
на-
ние.

Балма запази тайната за себе си. Той намисли да изкачи върха пакъ самъ. Но кой щѣше да му повѣрва? Да вземе единъ отъ водачитѣ съ себе си? Тази мисль той отхвърли веднага. Тѣзи, които го оставиха горе самичкъ, той не ги искаше за другари. Но и честолюбието му не го остави: на него принадлежеше върха и само на него и славата. Трѣбваше му обаче единъ свидетелъ, по възможностъ единъ ученъ, единъ „господинъ“. Той попадна върху Мишелъ Габриелъ Пакаръ, лѣкаря въ манастира. Желанието на доктора за сигурностъ да взематъ още 4 или 5 водачи, Балма отхвърли категорично: „Господине, вие ще се изкачите съ менъ самички, или вие нѣма да се изкачите!“

Така отидоха на 8 августъ тѣ сами. Безпрепятствено достигнаха рамото надъ Роше Ружъ, най-високото място, което Балма бѣ стигналъ по-рано. Все повече върхътъ се приближаваше. Изведнажъ склоноветѣ отъ всички страни потънаха подъ тѣхъ: Монбланъ падна! Най-желания часъ за Балма му донесе прелестѣта на достигнатото желание.

И когато той развѣ отъ върха своята кърпичка, вързана за тоятата му, въ Шамони избухна единъ буренъ възторженъ викъ — Пакаръ бѣше казалъ на една своя приятелка да гледа съ далекогледъ къмъ върха. И тя тичаше отъ врата на врата, отъ къща на къща и съ задавенъ отъ радостъ гласъ, викаше: „Монбланъ е победенъ!“

Една година следъ това Балма изведе на върха едно цѣло общество отъ 30 души, начело съ Сосюръ, който направи своитѣ физични опити и наблюдения.

Победителя, обаче, сардинскиятъ кралъ награди съ благородната титла:

„Jacques Balmat du Montblanc“.

А днесъ въ Шамони на пѣтя къмъ Монбланъ има паметникъ на младия победителъ, въ позата посочвайки на Сосюръ върха, съ надписа — „Ето пѣтя“.

Прев. Г. С.

КНИЖНИНА

„Планински вестник“, лѣтен бр. 7—9, троенъ, въ който е помѣстенъ отчетъ на Словенското планинско д-во за 1935 г. Книжката съдържа отличенъ очеркъ отъ Р. Ложаръ върху „Словенскитѣ планини въ картини“, Ана Ешеръ — Широка Печъ; инж. Фр. Авчинъ дава сведения за изкачване на Олимпъ. Въ отдѣла „книжнина“ е даденъ чудесенъ отзывъ за новата годишнина на „Български туристъ“, като се отбелязва, че преобразеното списание се е наредило между първостепеннитѣ свѣтовни алпийски списания. За съжаление всички цитирани имена и статии сѣ грѣшни, което обаче, не намалява значението на обстоятелството, че Д-ръ А. Брилей съ пълнен интересъ следи нашето списание.

„Хърватски планинаръ“, кн. 7—8, 1936. Въ книжката сѣ помѣстени нѣколко статии по изкачване югоизточната стена на Клекъ (М. Драгманъ, В. Чубеличъ, Слазко Брезовечки, за първи пътъ на Кредаричи отъ З. Пулъ). Споменъ за всеславянския туристически конгресъ въ София презъ 1910 г. отъ д-ръ Фр. Бучаръ. Въ книжката е отпечатанъ и отчетъ на Хърватското планинско д-во за изтеклата година.

Вестникъ на клуба на Чехословашкитѣ алпинисти, бр. 4, юлий — августъ, 1936. Съдържание: А. Веверка — Кончиста (въ високитѣ Таври); инж. Ц. Гринеръ — Гребенътъ на Дракона; д-ръ Р. Лужичка — въ Савинскитѣ Алпи; Л. Шкворъ — по ледницитѣ на Гренцъ; И. Гелнеръ — Кръстътъ на Глосглокнеръ, книжнина и вести.

Остеррайхише Алпенцайтунгъ, св. 1171, юлий. Изъ съдържанието: Х. Молденхауеръ — Глечхорнъ; И. Брунеръ — Лауринсвандъ; инж. А. Циферъ-Цето — Гвидо Рей; П. Хюбелъ — Последниятъ въ скалата; книжнина и вести.

Известия на Алпенферайна, юлий, 1936. Изъ съдържанието: 61-я конгресъ на Алпенферайна; Хансъ Хинтермайеръ — Северната стена на Вестлихе цинне; П. Чурченталеръ — Мачъ въ Виннгау; съюзни вести, разни и книжнина.

„Деръ Бергцайгеръ“, издание на Алпенферайна, май-юний 1936 г. Двойната специална книжка е посветена на Бернския оберландъ, като между многото статии отбелѣзваме: Шестъ пѣти Бернския Оберландъ — д-ръ П. де Беста; Преживѣването на Бернския Оберландъ — Едм. Шварценбахъ; Долинитѣ и тѣхнитѣ възможности — Ерв. Бенешъ; Историата на Бернския Оберландъ — Х. фонъ Берлепишъ-Валендасъ; Непо-

срѣдствената северна стена на Юнгфрау — М. Крютнеръ; Климатътъ на Берн. Оберландъ — д-ръ Лид. Дешваденъ; Живота на планинскитѣ селяни — Фр. Хуцли; Първото прелетяване на Бернскитѣ Алпи — Х. Кемпфъ; Дивечтъ въ Берн. Оберландъ — Г. Михелъ; Планински желѣзници — Ф. Фолмари: Флората на Бернския Оберландъ — проф. Ед. Фишеръ; Книжката е богато илюстрирана: една цвѣтна панорама на Бернския Оберландъ; много снимки и рисунки, между които отъ познатитѣ швейцарски фотографы Гайгеръ и Мителхолцеръ и художницитѣ Ото Бранхуберъ и Лизлъ Волфартъ.

„Деръ Бергцайгеръ“, издание на Алпенферайна, юлий, 1936 г. Изъ съдържанието: Изкачването на голѣмия Ваксенщайнъ въ 1870 г. — Херманъ фонъ Бартъ; Областъта Верденфелдъ въ миналото — Максъ Рореръ. Зиме презъ югоизточната стена на Шюселкаршпице — А. Гьотнеръ; Спортъ — Хенри Хокъ; Просвѣтване — д-ръ Г. Лангесъ (за спортния алпинизмъ); царствения Оьцталъ — Ю. Пойчекъ; Вилдшпице — д-ръ К. Кралъ; Цилерталъ — Х. Щифтеръ; много вести и сведения.

„Ла Монтанъ“, кн. № 280, юний 1936. Изъ съдържанието: А. Щайнеръ — Една екскурзия върху Тайгетъ (Гърция); Изкачване на Егюй Вертъ по билото безъ име — Р. Ламберъ; Степени на мъжността — Л. Девие; лагеръ на К. А. Ф. въ Ейфройдъ — А. Жоржъ; Вести (даватъ се последнитѣ сведения отъ френската експедиция въ Каракорумъ, обхващаща етапа до стигането ѝ на 26 май базисния лагеръ на 4900 м. Телеграмата на водача Сеговъ завършва: „Много хубаво време — голѣмо упование — състоянието отлично“), хроника, отчетъ.

Ривиста менсиле на Италианския Алпийски клубъ; юний, 1936. Изъ съдържанието: проф. д-ръ М. Ница — Планинската болестъ; Дж. Бенедити — Чима ди Гаспери; Сделъ Торзо — Фезура Димаи; Г. Бохалте — Пикъ Адолфъ Рей; д-ръ Ст. Пиетростефани — Гранъ Сасо д'Италия; инж. К. Витори — Пикъ Венеция III; вести и книжнина.

Юлската книжка на същото списание съдържа особени описания на абисинскитѣ планини и две изкачвания въ Алпитъ: Чима ди Вазеда и Кампаниле Алто.

Дойче Алпенцайтунгъ, бр. 7, юлий, е посветенъ на фотографията въ планинитѣ съ статии отъ Ели Фюрбюк, К. Шмитъ, Сепъ Шмидбауеръ; Анемари Фоселъ и Р. Хехтелъ, придружени съ великолѣпни съответни снимки.

сп. БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

Година XXVIII

Годишно 10 книжки. * Всѣка книжка 40 страници богато илюстриранъ текстъ, цвѣтно художествено приложение и корици. * Единственото българско списание за художествени описания и илюстрации на българскитѣ планини. * Сведения за всички събития въ свѣтовнитѣ планини. * Прегледъ на цѣлата алпийска литература. * Идеология и техника на планинарството.

Станете абонатъ на списанието!

Запишете познатитѣ си за списанието!

Препоръчайте го на всички приятели!

Годишенъ абонаментъ за нечленове 100 лева. * Редовнитѣ членове на Съюза го получаватъ безплатно.

Всички поръчки, суми и материали да се изпращатъ на адресъ

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ, Царица Йоана, 18, София

БЪЛГАРСКА ТУРИСТ. КООПЕРАЦИЯ

УЛ. КН. КЛЕМЕНТИНА 4

ТЕЛЕФОНЪ № 2-61-19

Предлага на **МНОГО НИЗКИ ЦЕНИ** всички принадлежности за скиори, туристи и спортисти.

На г. г. чиновниците тримесечно изплащане

Урежда всѣки празникъ и недѣля излети съ автомобили до хижа Алено, Мусала, Маљовица, Заврачна и др.

ТУРИСТИ И СПОРТИСТИ,

за вашата екипировка търсете всичко отъ

БЪЛГАРСКА ТУРИСТИЧЕСКА КООПЕРАЦИЯ!